

De Birma-Spoorweg

In een Adobe Reader programma staat op deze CDROM de tekst van de lezing over De Birma-spoorweg gehouden door Tj. A. de Haan voor de leden van de Probusvereniging te Voorhout op 8 augustus 1984. Aan de tekst zijn illustraties toegevoegd, waarvan sommige tijdens de voordracht zijn vertoond.

Tjaarda Aldert de Haan(1908-1993) werd geboren te Makassar(Celebes-Nederlands Oost-Indië) als zoon van Aldert Willem de Haan en Margaretha Johanna de Cock Buning. Zijn vader was rechter op diverse plaatsen in Indië en Tjard bracht daar zijn jeugd door. Na lagere school en HBS (o.a. in Soerabaja) te hebben doorlopen studeerde hij medicijnen aan de universiteit in Utrecht. Hij ontmoette daar Helena Jacoba Weeda. Na hun huwelijk en het behalen van zijn bul in 1934 vestigden zij zich te Den Helder, waar hij als Officier van Gezondheid in dienst trad bij de Koninklijke Marine (KM). In 1935 werd hij naar Nederlands Indië uitgezonden, waarheen zijn echtgenote met hun eerstgeborene hem volgde. Het gezin werd aldaar uitgebreid met een dochter en nog een zoon.

De Haan diende op diverse schepen en werd vlak voor de Japanse bezetting van NOI aan de wal geplaatst en maakte de bombardementen mee op de marinehaven van Soerabaja. Hij werd van zijn gezin gescheiden toen hij met een medisch transport trachtte te ontkomen naar Australië. In Malang raakte hij in Japanse gevangenschap, terwijl zijn gezin in de vrouwenkampen te Soerabaja en Semarang terecht kwam. De lezing vertelt van zijn ervaringen in Malang en zijn periode doorgebracht aan de Birma-spoorweg.

De Haans gezondheidstoestand stelde hem in staat na de oorlog direct weer aan het werk te gaan bij de KM in Batavia, waar hij betrokken was bij de repatriëring naar Nederland van marinegezinnen, waaronder het zijne. Terug in Nederland diende hij nog tot zijn pensionering in 1964 bij de KM, waarbij hij het bracht tot Inspecteur Geneeskundige Dienst Zeemacht in de rang van schout-bij-nacht arts. Hij was daarna gedurende 9 jaar directieurgeneesheer van de Annakliniek voor orthopedie te Leiden.

In 1978 betrokken zijn echtgenote en hij een serviceflat in Park Overbosch in Voorhout. Hij was actief als secretaris en vervolgens voorzitter van de bewonerscommissie en werd evenzo actief lid van de plaatselijke Probusvereniging. In die hoedanigheid organiseerde hij diverse excursies en hield een aantal lezingen, waaronder dit bijzondere verslag van een van de grootste verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. Hij herhaalde deze lezing enige tijd later voor de medebewoners van de flat.

Opmerkelijk is zijn heldere verteltrant in een wat ouderwetse stijl, zijn observatie over het vaccinatieregime in Nederlands Indië en de zonsondergangen aan de Kwai-rivier. Door zijn grondige literatuuronderzoek heeft hij het in dit verhaal niet alleen bij zijn persoonlijke ervaringen gelaten, maar ook veel wetenswaardigheden over de

oorlog in het verre Azië daarbij verwerkt. Dat het daardoor wat relativerend en afstandelijk is, maakt het verhaal niet minder indrukwekkend.

A.W. de Haan(1935)

11 december 2006

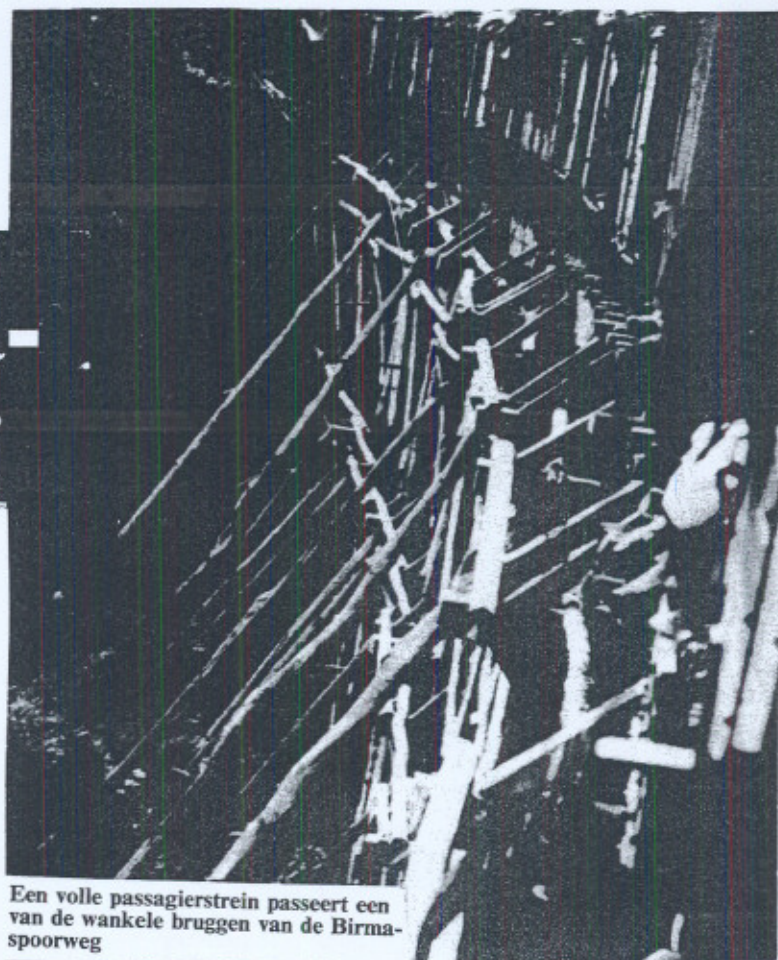
Vogellaan 7

2352 EA Leiderdorp

071-5892958

1942-1945

De Birma- spoorweg

Een volle passagierstrein passeert een van de wankende bruggen van de Birma-spoorweg

Lezing met dia's voor de Probus en bewoners van Park Overbosch ().

Het lijkt onwezenlijk om in dit gezelschap van vrienden iets te willen vertellen over een situatie en over toestanden, die zich nu ca 40 jaar geleden voordeden en die eigenlijk alleen begrepen en gevolgd kunnen worden door hen die ze zelf aan den lijve hebben ondervonden.

Toestanden, door- en overleefd in omstandigheden, die lagen vlak bij het bestaansminimum en waarvan men nooit gedacht had ze te zullen moeten doorstaan. Toestanden ook, die men na het overleven van die fase bewust en onbewust heeft trachten te verdringen door er zo min mogelijk over te praten, er zo min mogelijk boeken en verslagen over te lezen en er zo min mogelijk gemaakte filmverslagen over te gaan zien.

Bovendien is 40 jaren een lange periode en laat het geheugen af en toe verstek gaan wanneer men niet kan teruggrijpen op persoonlijk gemaakte documentatie.

De tijd doorgebracht in Japanse krijgsgevangenschap is achteraf beschouwd en nu ik mij genoodzaakt heb gezien andermans documentatie te bestuderen en mijn eigen ervaringen er aan te toetsen, in het kort te kenschetsen als een 3 jaar en 6 maanden durend tijdperk van verschrikking. Een aantal jaren waarin men

zichzelf een rad voor ogen draaide door de realiteit ervan niet ten volle te willen beseffen en voorts als een tijdperk waarin men een absoluut slavenbestaan moest doormaken, onderworpen aan volstrekte, onberekenbare willekeur en zonder enige kans of enig recht op verstandelijk of fysiek verweer ten opzichte van de Japanner.

Het is, blijkt mij ondoenlijk in de mij toegemeten 3 kwartier ook maar een fragmentarisch beeld op te roepen van wat mij zelf overkwam, laat staan dat ik dat zou kunnen doen van de belevenissen van talloze anderen.

U zult mij daarvoor wat meer tijd moeten geven, indien U enige indruk wilt krijgen aangaande die rampzalige tijd. Zij kostte aan duizenden landgenoten het leven en dat was dan nog maar een fractie van het totaal, zoals reeds enige maanden geleden is gebleken uit de lezing van Broekema.

Om een redelijk inzicht te krijgen in wat mij en vele anderen overkwam, is het nodig om allereerst de achtergronden van de pacific oorlog globaal te geven, alsmede de geografie van het gebied, waarin zich gedurende ca. 14 jaar het oorlogsdrama afspeelde (op de kaart in grote trekken aangegeven)

Reeds in het jaar 1931 begon met het z.g. "Mukden incident" de Japanse agres-
sie jegens zijn buurstaten (Mantsjoerije en China). In die tijd is Chiang Kai
shek president van China. In 1936 sluit Japan met Duitsland het Anti-Comintern
pact. Op 7 juli 1937 begint met het China Incident in Azië WO II. Japanse ver-
overingen in China en de regering van China verplaatst zich naar Chunking. In
1938 verovert Japan Tsingtao; in 1939 bezet Japan Hainan; in 1941 bezet Japan
Zuid F.I.C.. December 1941 Pearl Harbour na aan de macht komen van Tojo.
U.S.A., Engeland en Nederland zijn in oorlog met Japan. In 1942 is de Val
van Singapore, invasie van Nederlands Indië, Bataan dodenmars en het begin van
de aanleg van de Birma spoorweg, die op 17 oktober 1943 is voltooid. De strate-
gische reden voor de aanleg van de Birma-Siam spoorweg is gelegen in het feit
dat het Japanse front in Birma over land moest kunnen worden bevoorraadt, daar
de zeeroutes via de Golf van Bengalen te kwetsbaar werden. Het Birma front
had de bedoeling de Birmaroad, waarlangs Chunking bevoorraadt werd, af te snij-
den (Road to Mandalay).

Wat komt er op ons af?

Een tot de tanden gewapende Mogendheid, die:

1. de zinnen gezet heeft op volledige hegemonie in Azië en de Pacific,
2. de conventie van Genève m.b.t. krijgsgevangenen wel heeft ondertekend, doch niet heeft geratificeerd.
3. zijn bevolking heeft doordrongen, c.q. gedwongen onder militaire leiding het Samurai ideaal na te streven. Dat wil o.a. zeggen, dat gevochten moet worden tot de dood er op volgt, dat men zich niet krijgsgevangen mag laten nemen en dat, wanneer dat soms toch mocht gebeuren, men daardoor een eeuwige schande op zich en zijn familie laadt en maar liever Harakiri moet plegen. Een gemaakte krijgsgevangene is daarom een volstrekt waardeloos individu, die iedere slavenarbeid kan worden opgedragen.
4. via haar legerscharen een spoor van moord, plundering, verkrachting, roof en bruto geweld getrokken had en nog trok door China, en die bij de verovering van Nanking ca. 250000 militairen, burgers, vrouwen en kinderen liet ombrengen, om te tonen wie er de baas was. Dit is een groter aantal mensen dan bij de bommen op Hiroshima en Nagasaki is omgekomen!
5. zowel in Brits Noord Borneo, als op de Filippijnen gevangen genomen militairen bij duizenden ombracht, door ze via dodenmarsen in de jungle zodanig voortte knuppelen dat er weinigen van terugkeerden (Sandakan en Bataan).
Waren wij ons dit allemaal bewust, toen wij met hen in oorlog geraakten?
Waren wij ons dit alles bewust, toen wij krijgsgevangenen waren gemaakt?
Ik denk, dat wij het min of meer verdrongen en negeerden, omdat wij het niet konden of wilden geloven! Realiseerden wij ons, wat onze vrouwen en kinderen zou kunnen overkomen? Ik denk het wel, maar wij durfden het ons niet voor te stellen!

Tegen het hiervoor geschilderde decor zal ik U nu gewoon pogen te vertellen, wat ik gedurende ca. 3½ jaar heb doorgemaakt. U moogt niet verwachten, dat in een kort tijdsbestek van een paar uren een adequaat beeld kan worden gegeven van 3½ jaar ellende, nood en spanning.

Het is bovendien een beeld, door één paar ogen waargenomen, waar nog enkele duizenden andere beelden aan moeten worden toegevoegd. Beelden, die naar ik nu zie veelal donkerder, zwaarder en gruwelijker moeten zijn uitgevallen, dan mijn waarneming en andere, die misschien wat lichter van tint zijn beleefd en ondervonden.

Alles bijeengenomen een periode waaraan ik niet graag meer terugdenk. Velen van mijn toenmalige lotgenoten zullen ongetwijfeld hetzelfde voelen, zodat het wellicht niet verwonderlijk is, dat U er ons in de afgelopen ruim 40 jaar zo weinig over hebt horen spreken. Het is een tijdvak waarover noch met trots, noch met voldoening aan kan worden teruggedacht. Men heeft getracht een voorliggende taak zo goed mogelijk te volbrengen, daarbij trachtende zelf in leven te blijven met in het achterhoofd een smeekbede aan de allerhoogste, dat het achterblijvende gezin gespaard zou mogen worden.

Over de eerste ca. 9 maanden durende periode van krijgsgevangenschap zal ik zeer kort verslag doen. Na een mislukte evacuatiepoging, meldde ik mij te Malang bij de derde divisie van het K.N.I.L. om daar de strijd tegen de Japanners voor te zetten. Dat bleek al spoedig niet nodig te zijn, omdat de capitulatie spoedig volgde. Vanuit het Militair Hospitaal te Malang werd ik dus krijgsgevangen gemaakt, tezamen met meerdere Marine artsen en verplegend personeel.

Enkele saillante punten uit die eerste periode wil ik op een rij zetten. Natuurlijk werd de directe algehele vrijheidsbeperking, eerst in een omheind schoolgebouw en later in een kamp (10 bataljon) als zeer frustrerend onderhouden. Ook het voortdurend moeten groeten en buigen voor iedere Japanse militair, van welke rang dan ook en het reeds spoedig volgende kaalscheren van het hoofd, dat overigens door de Japanner als een in de omstandigheden zinnige hygiënische maatregel werd bevolen, kwam als een soort vernederende en frustrerende handeling over.

Overigens bleek spoedig via binnenkomende berichten, dat de bezetter zich tegenover de Europese gemeenschap op Java redelijk gedroeg, in de eerste maanden na de capitulatie, al hebben zich toen wel ernstige en onoirbare incidenten voorgedaan, zoals bruto geweld, aframmelingen, massale slachtingen, plunderingen, verkrachtingen, moord en doodslag als b.v. in China voorgedaan, alsook tijdens hun opmars in Singapore, op Borneo en Banka hebben zich bij mijn weten op Java niet voorgedaan.

Waar onze eerste zorg natuurlijk gold de situatie waarin onze achtergebleven gezinnen waren komen te verkeren, waren deze eerste berichten wel wat hoop- en rustgevend. Waar wij in de eerste maanden enkele malen bezoek mochten ontvangen van onze vrouwen, konden wij vaststellen, dat die berichten waarheid bevatten en dat de toestand buiten althans voorlopig houdbaar was en niet zo ernstig als wij hadden gevreesd. Zoals bekend mag zijn, hebben de vrouwen over het algemeen in die maanden als later ook in de kampen, een houding weten aan te nemen, die allerwege waardering en bewondering heeft weten af te dwingen.

Wat ons zelf betrof: de eerste negen maanden op Java doorgebracht, waren redelijk te doorstaan. Legering en voeding waren toen nog vrij goed. Wij hadden nog wat geld om wat bij te kopen. Sanitair en hygiënische toestanden waren nog net genoeg voor het in de hand houden van een redelijke gezondheidstoestand, al deden zich reeds vrij gauw enkele dysenterie-epidemietjes voor. Ook was hier de nog beschikbare hoeveelheid geneesmiddelen een middel om de zaak in de hand te houden.

De artsen hielden om beurten ziekenrapport en veel bijzonders is daar niet van te melden.

Een zeer ernstige zaak moet uit die periode worden vermeld:

Ofschoon dat natuurlijk door de Japanner was verboden, klommen in de beginperiode geregeld mannen over de omheining om b.v. nog even thuis te zijn, of om andere redenen. Zij kwamen dan 's morgens weer terug in het kamp. Op een bepaald tijdstip heeft de bezetter in alle kampen dezelfde maatregel genomen. De terugkerenden werden opgewacht en gegrepen, om er vervolgens in ieder kamp enkelen te executeren bij wijze van voorbeeld. Bij ons werden er 6 doodgeschoten en b.v. in Bandoeng werden zij in het bijzijn van de gevangenen met de bajonet om het leven gebracht.

Over het tekenen van een verklaring van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan het Japanse leger zal ik later (Singapore) nog komen te spreken.

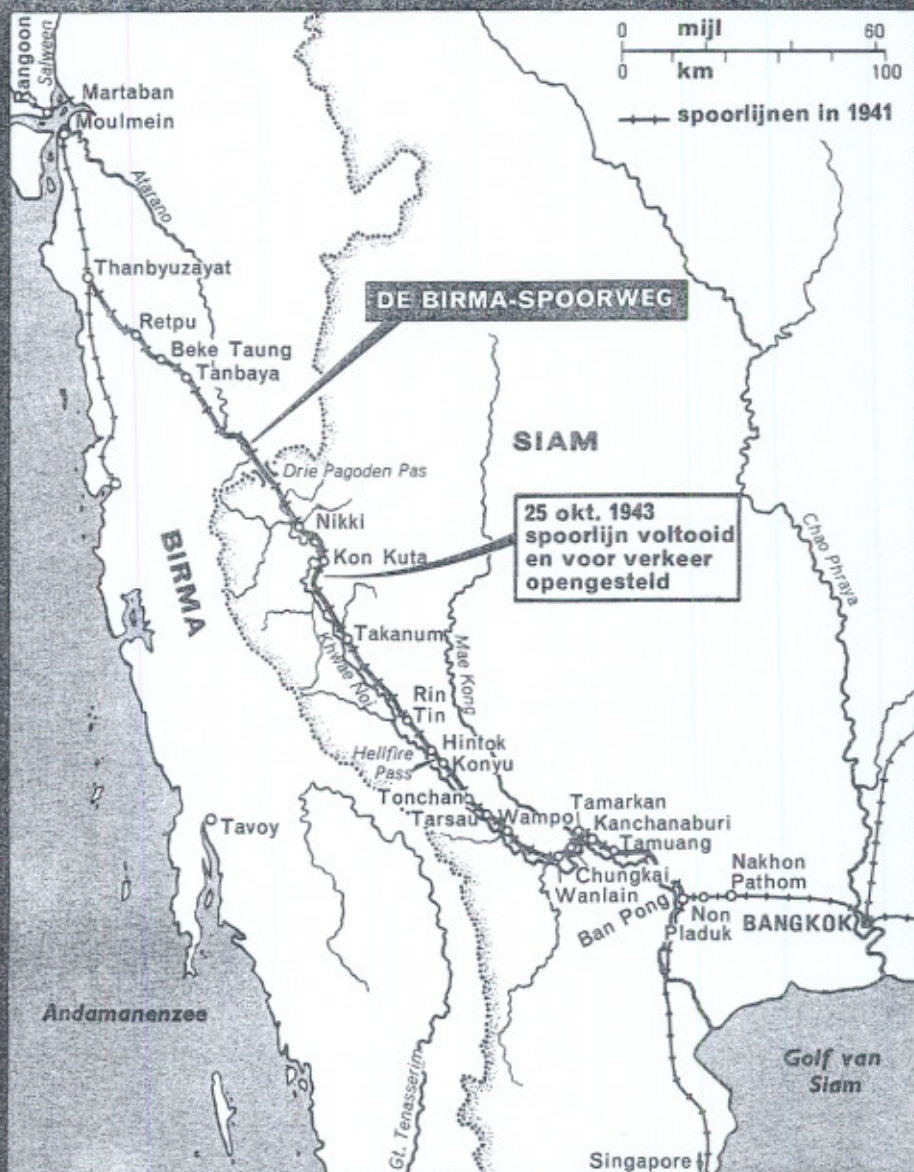
Einde 1942 gingen er geruchten, dat wij zouden worden afgevoerd naar een verre bestemming. Het woord Siam of Thailand begon te vallen. Wij wisten toen nog niet, wat het te betekenen had of wat ons te wachten stond. Einde 1942 ook werd ik aangewezen voor vertrek in een groep van 500 man, waarbij nog een collega van het K.N.I.L. Wij mochten alleen meenemen wat wij konden of wilden proberen te dragen. Ik kreeg ook nog een, overigens bescheiden, hoeveelheid aan genees- en verbandmiddelen mee te nemen. De groep stond onder leiding van een Luitenant-Kolonel van het K.N.I.L.

Alvorens U mee te voeren met mijn en onze 2 jaar en 9 maanden durende slaven-excursie met het reisbureau Nippon, moeten nog enkele zaken worden gesteld.

Ten eerste interpreteerden de Japanners de ondertekende, doch niet geratificeerde Conventie van Genève naar eigen inzicht en goeddunken. Zo behoefden Officieren, tenzij vrijwillig, geen arbeid met de handen te verrichten en deden zij derhalve geen zwaar sjouwwerk aan de Birma-Siam spoorweg. Aan artsen werden, naar ik meen, steeds alleen medische taken ter behartiging gegeven.

Officieren kregen ook een maandelijks uitkering, geliëerd aan de overeenkomstige salarissen van Japanse officieren van dezelfde rang. Wij kregen daarvan echter slechts 30 gulden, staits dollar of Thaise tical per maand in handen. Het overgrote deel werd op de Yokohama-Specie Bank vastgezet tot na de oorlog. De manschappen en onderofficieren moesten geld verdienen door aanvankelijk corvee diensten en later slavenarbeid te verrichten. Zij ontvingen daarvoor, meen ik 10 cent per dag. Wie niet werkte of kon werken ontving in het geheel niets. Hoewel iedereen kwam te verkeren in dezelfde uiterst belabberde leefomstandigheden, is in de uiteindelijke sterftcijfers duidelijk tot uiting gekomen, dat door officieren geen zware, voortgeknuppelde arbeid is verricht. Artsen verkeerden misschien in een nog iets meer beschutte positie, omdat zij in hun vak werkzaam bleven, al was dat meestal zeer deprimerend en zwaar. Zij behoefden zich echter zeker niet te vervelen, wat met de andere officieren veelal het geval was, bovendien beschikte men meestal direct over de medicijnvoorraad en soms ook over speciale relaties met het keukenpersoneel. Er moet worden gevreesd, dat daar weleens, overigens incidenteel, misbruik van is gemaakt.

Tenslotte moet als belangrijke omstandigheid worden vermeld, dat zowel het personeel van de Marine alsook van het K.N.I.L. allen een goede vaccinatie achtergrond hadden en derhalve beschut waren tegen cholera, pokken en typhus, alsmede later ook vermoedelijk tegen pest (vaccin van Otten). Doordat de Japanners zelf doodsbang waren voor deze infectieziekten, hebben zij ook de krijgsgevangenen geregeld vaccinatiestoffen ter beschikking gesteld. Vaccinatie tegen bacilaire dysenterie, die wij ook hadden ontvangen in de vooroorlogse tijd, heeft naar mijn ervaring nooit resultaat gehad.

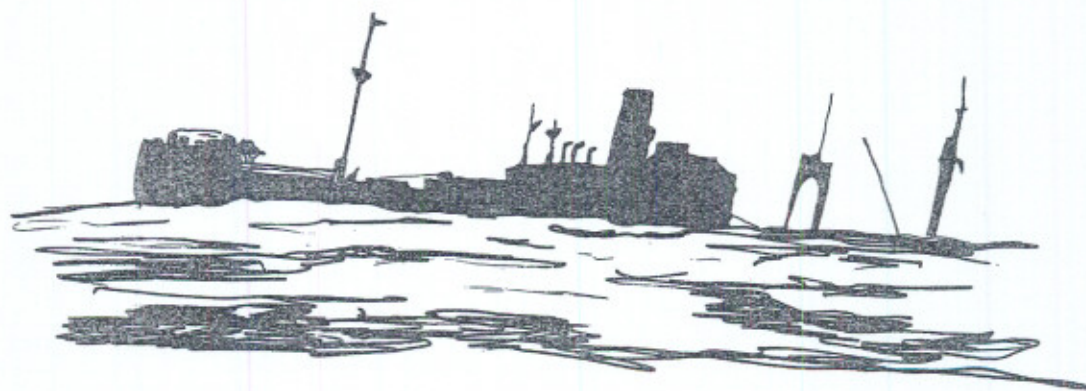

De Birma-spoorweg, met de voornaamste werkkampen van de krijgsgevangenen

Maar dan nu: Op reis met het Reisbureau Nippon.

Op 9 januari 1943 met een groep van 600 man in een geblindeerde trein, maar wel in normale treincoupé's via Soerabaja naar Batavia (24 uur). In Batavia enkele dagen ondergebracht in de Glodok gevangenis. Bejegening door de Jappen veel bruter dan in Malang. Er werd geschopt en geslagen als het ze niet naar de zin ging. In Glodok inleveren van nog beschikbaar geld in guldens. In Singapore zouden wij het geld terugkrijgen in Straits dollars, hetgeen is geschied. In Glodok vaccinatie tegen cholera, typhus en dysenterie en pest. Eveneens inleveren van ontlasting in een cellofaan papiertje voor onderzoek in laboratorium. Ook werd het zogenaamde "ringsteken" beoefend. Bij ieder van ons werd een glazen staaf in het rectum gestoken en het oppervlak ervan daarna uitgestreken op bacterie cultuur schaaltes. Eveneens voor onderzoek in het laboratorium.

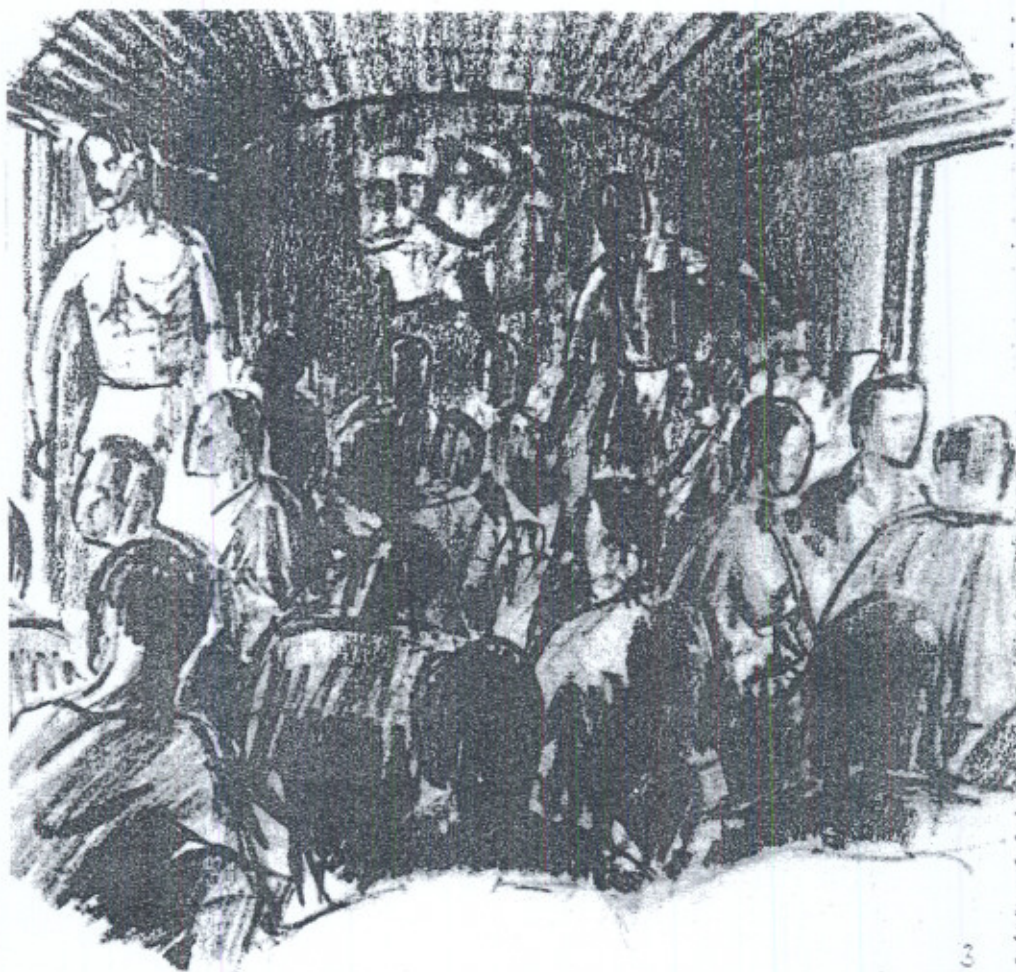
Het eten was niet al te best. In januari ingescheept op het oude K.P.M. schip "Van Waerwijk" en vervoerd naar Singapore. Ondergebracht in de ruimen van het schip, op houten stellingen. Ligrumte was ca. 40 cm per persoon. Enkele honderden P.O.W.ers (Prisonner of War) - en zo zal ik ze verder noemen, vanwege de afkorting- in het ruim van een oud en klein schip. Veel te weinig zwemvesten, die overigens niet mochten worden gebruikt als hoofdkussen op straffe van een flink pak slaag. Een buiten boord hangende stellage in gebruik als w.c. en daarvoor moest voortdurend in de keu worden gestaan. Voldoende doch weinig smakelijke voeding. Tweemaal per dag luchten aan dek en aldaar met waterslangen bespoten door de Japannse matrozen (zeewater). In de omstandigheden als verfrissende weldaad ondervonden. De zeereis duurde enkele dagen en was feitelijk een hoogst gevaarlijke aangelegenheid vanwege toen reeds geregeld aanvallende en torpederende geallieerde onderzeeboten. In dat tijdvak zijn, naar ik meen, enkele in de Golf van Bengalen varende schepen getorpedeerd. Velen zijn daarbij omgekomen. Gedurende de hele oorlog zijn bij de door de Jappen georganiseerde zeereizen op z.g. "Death Ships" ca. 10,5 % van het totaal aantal doden gevallen. Onze reis verliep zonder kleerscheuren.

Op 9 januari kwamen wij in Singapore aan en werden in vrachtauto's naar het Changhi kamp gebracht, waar wij in barakken moesten verblijven. Changi was een transitokamp, maar verschillende P.O.W ers zijn daar tot het einde van de oorlog gebleven. Changhi was een door de Engelsen , voor de omstandigheden, goed gerund kamp. De ligging was redelijk goed, het sanitair althans voldoende. Het eten echter slecht, ook al vanwege de schaarse bevoorrading.

Wij zagen in Changhi verschillende oude kennissen terug en het was eigenlijk na de doorgemaakte zeereis en de belevenissen in Glodok best gezellig te noemen (Selarang incident).

On verblijf in Singapore duurde niet lang. In de tweede helft van januari werd onze groep op transport gesteld naar Thailand. Op het station te Singapore werden ingeladen in goederenwagens waarin anders bouwmaterialen werden vervoerd, b.v. cement. In iedere wagon ca. 28 personen. Van allemaal tegelijk liggen in deze accomodatie was geen sprake. Zitten kon desnoods.

De reis naar Siam werd gemaakt in spoorwagens en duurde vijf dagen

Deze ruim vier dagen durende treinreis door Malakka was voor iedereen die het heeft meegemaakt een verschrikking. Overdag bloedheet en 's nachts behoorlijk koud vanwege het heersende seizoen. Z'n behoefte doen kon men feitelijk alleen op plaatsen waar gestopt werd en waar eten werd verstrekt. Toiletten had men daar niet of nauwelijks, zodat iedereen bij de stations en langs de spoorbaan zijn uitwerpselen moest deponeren. Het gevolg was o.a. dat er grote aantallen vliegen waren, die zich ook nog tegood deden aan het ons te verstrekken voedsel. Op deze treinreizen (en er waren reeds vele voorafgegaan en er zouden nog vele volgen), zijn infecties (b.v. van dysenterie) op grote schaal overgebracht. Wanneer men gedurende het rijden zijn behoefte niet langer kon ophouden, dan werd men door makkers gesteund en vastgehouden met afgestroopte broek eenvoudig buiten boord gehangen. U moet zich dat alles een voorstellen in het licht van de boosheid die ge in onze normale maatschappij voelt opkomen, wanneer een ontboden loodgieter niet snel en tijdig verschijnen wil als er iets aan uw sanitair mankeert.

De voedselvoorziening was overigens redelijk georganiseerd, al kregen wij niet meer te eten dan een portie rijst met waloe (Indische pompoen). De inheemse bevolking wilde ons tijdens de voeding nog wel eens voor veel geld b.v. vruchten verkopen. Een enkele maal werd het ons door een medelijdende ziel ook wel eens om niet toegeworpen. Wassen, scheren en baden was er natuurlijk ook niet bij, maar de martelende treinreis kwam tenslotte toch ten einde, zonder dat er doden bij vielen en ongeveer 20 januari kwamen wij aan in Bampang. Daar stond op het emplacement een waterpomp, die natuurlijk werd bestormd, daar drinkwater c.q. gekookt water onderweg ook niet al te overvloedig was verstrekt. Veel tijd werd ons daar niet gegeven, want onder veel gevloek en getier en onder het uitdelen van trappen en slagen werden wij in ijltempo over een brug gedreven, waar vrachtauto's klaarstonden om ons verder te vervoeren. Het vertrek liet echter nog bijna 2 uur op zich wachten, zodat het overhaaste gedoe op de brug geheel overbodig bleek. Dit was temeer ergerlijk en verdrietig, omdat verschillende van de voortgedreven slaven voor of op de brug bagage hadden moeten achterlaten. Intussen waren wij dan gereed voor onze verdere tocht naar de Thaise jungle met nog maar weinig overgebleven bezittingen om verder mee te dragen. Tot die bezittingen behoorden, behalve wat geld in Thaise ticals (in Singapore omgewisseld), 1 stel boven- en onderkleding als reserve in een ransel mee te dragen, wat toiletartikelen, wat eetgerei, enkele boekjes om zo mogelijk later nog iets te lezen te hebben, een tube tandpasta, enkele stukken zeep, een handdoek en voorts wat ieder individueel de moeite waard gevonden had om mee te nemen.

In Singapore had ik als arts bovendien nog een kist met genees- en verband middelen meegekregen uit het Roberts Hospitaal. In de kist waren ook enkele eenvoudige

dige medische instrumenten verpakt. Voorwaar een kist om goed op te passen, wat mij met behulp van de andere groepsleden ook is gelukt, totdat de inhoud ervan overigens vrijgauw, was uitgeput en niet of nauwelijks werd aangevuld.

De tocht in de vrachtauto's die urenlang duurde, was een volgende beproeving, daar wij op de auto's moesten blijven staan wegens plaatsgebrek. Tegen de avond aankomende in het kamp Tarsao, kregen wij rijst met sajor te eten en moesten in de open lucht bivakkeren. Muskiettennetten konden daardoor vrijwel niet worden benut en de eerste malaria infecties zullen hier wel zijn opgedaan.

De volgende ochtend vroeg was het vertrekken geblazen na een, zoals gewoonlijk zeer langdurig appèl. Deze langdurige appèls waren en werden door de hele gevangenschap heen een ware bezoeking. Zij duurden vaak meer dan $1\frac{1}{2}$ uur en al die tijd moest men blijven staan, om telkens weer opnieuw te nummeren. Die dag kwamen wij na uren lang op de vrachtauto's te hebben gereden en gerost op nauwelijks begaanbare bos- en andere wegen, doodmoe en uitgeput aan in het railroad-kamp Kin-sayok, waar we voorlopig zouden verblijven totdat verder transport naar een van de verder en hogerop gelegen kampen in de jungle zou zijn geregeld. Die kampen waren en werden veelal aan de rivier gesitueerd, langs het tracee dat voor de spoorweg was uitgezet.

Hoe zal ik U na al die jaren dit kamp der verdoemden, zoals het werd genoemd, kunnen beschrijven. Het is eigenlijk niet mogelijk. Ge hebt de tropenhitte overdag niet gevoeld, noch de koude des nachts. De temperatuurverschillen waren in dit seizoen enorm groot. Gij hebt de stank van de latrines niet geroken, de ellende in de hospitaaltenten niet gezien en het getier en gevloek van de Japanners niet gehoord. De urenlange tenko's in zon of koude niet uitgestaan. Het kamp, uitgehakt in de tropische jungle, lag direct aan de rivier. Dat was in zekere zin een zegen, omdat was- en drinkwater aanwezig waren. Ook het transport van benodigde eetwaren en benodigdheden voor levensonderhoud kon gemakkelijker worden uitgevoerd dan langs de bijna onbegaanbare weg (een oud olifantenpad). Toch bracht het rivierwater, waarin gebaad werd en gewassen (als daarvoor laat in de avond af en toe gelegenheid bestond), ook duidelijke gevaren met zich mee. Cholera, dysenterie en andere ziektekiemen van bovenstrooms werden met het rivierwater meegevoerd.

En dan, op een kwade dag, ben je ziek.
Niet zo maar een beetje ziek... echt ziek.

Daar lig je dan, met flinke koorts.
Zit je toevallig in een groot kamp met ruime
medische verzorgingsmogelijkheid, dan bof
je.
In een klein kamp, vaak met veel minder
medische voorzieningen, zijn de kansen op
herstel aanzienlijk kleiner.

Je voelt je lam en futloos, je gloeit van de
koorts en eenzaam lig je op een matje op de
harde vloer in een kaal vertrek of in een
tochtige barak.
Je ligt maar, je ligt te wachten.
Zal, kan er iemand komen om je nog even op
te zoeken? Zal de dokter ook nog komen?

Je denkt aan je familie, je vrouw, je kinderen.
Je maakt je zorgen om hen, je weet niet hoe
het met ze gaat en waar ze kunnen zijn.
Je hebt alleen nog maar dat foto'tje waaraan
je je vastklampt en dat je nog wat troost kan
geven.

Je bent bang, doodsbang.

Er wordt een zware wissel getrokken op je
moreel.

Wat het drinkwater betreft: of het nu kwam direkt uit de rivier of uit een bron waarin olifanten werden gebaad, het moest en werd dan ook, steeds gekookt voordat het als drinkwater kon worden benut. Misschien wilt ge deze toestand eens vergelijken met de voorzieningen die wij hier ter beschikking hebben en met het vuile Lek- en Rijnwater, waarvoor hier te lande nog voldoende technische hulpmiddelen ter reiniging ter beschikking staan om er redelijk drinkwater van te maken, al valt er op de smaak ervan nogal eens iets aan te merken.

Reeds de eerste aanblik van dit kamp deed ons de schrik om het hart slaan. Het dreigende oerwoud eromheen, de nog in aanbouw zijnde bamboe- en atap barakken, waarin voor ons nog geen plaats was, de tenten waarin teveel mensen moesten worden ondergebracht, als dat tenminste nog kon, de barre koude buiten de tenten, waar velen en ook ik, moesten overnachten, omdat er geen andere legering voorhanden was.

Het geschreeuw van de gehate bewakers, als zij des ochtends zeer vroeg de werkers voortdreven naar de te verrichten werkzaamheden, na een urenlang appèl. In dit kamp, waar wij met onze groep nog in betrekkelijk goede conditie aankwamen, lagen reeds vele, meest Engelse of Australische zieken in overvolle hospitaaltenten. Sommigen ook, nauwelijks gekleed onder een dekentje, naast de latrine, omdat zij om het half uur hun bloed en slijmerige ontlasting moesten kwijtraken en dat vanuit een overvolle tent niet doenlijk was. Longontstekingen door het overnachten in de koude buitenlucht deden zich geregeld voor. Vele patiënten met beginnende of reeds verder voorgescheden avitaminose-ziekten (b.v. beri-beri en pellagra) lagen of zaten kwartierziek in barak of tent, voorzover zij niet door de bewakers toch naar het werk werden gedreven. De voeding was slecht, meestal bestaande uit rijst met waloe, af en toe gelardeerd met gedroogd zeewier, dat werd opgekookt en ter consumptie aangeboden. Vlees werd nauwelijks verstrekt, maar af en toe kregen wij wat kleine, rauwe, gezouten visjes bij het maal.

Het ontbijt bestond gewoonweg uit rijstepap van slechte kwaliteit rijst in de kampkeuken gefabriceerd.

De te verrichten werkzaamheden waren in die periode zeer zwaar. Het aanleggen van de spoordijk ter plaatse, bracht ondermeer mee: het kappen van bomen, het versjouden der stammen, het weg-, of juist aansjouden van dikwijls grote keien en het verrichten van veel graaf- en grondwerk. De meesten van de gevangenen waren voor dit werk feitelijk totaal ongeschikt en hadden het tevoren nooit gedaan of behoeven te doen

Het is geen wonder, dat binnen enkele dagen onze groep dezelfde ziekte- en vermoeidheidsverschijnselen ging vertonen als de reeds eerder aanwezige kampbewoners.

In deze droge moesson periode deed zich nog weinig malaria voor; dat kwam later in de natte periode. Ik had nog wat goede geneesmiddelen ter beschikking uit de Singapore-kist, maar er moest kennelijk zeer zuinig mee worden omgesprongen.

Alleen de allerziekste patiënten kregen er wat van.

De Jappanner verstrekke ons enige middelen in vrij grote hoeveelheden. Kinine bijvoorbeeld, waarmee wij geacht werden vrijwel alles te kunnen behandelen. Ook kreosootpillen en kalium permanganaat waren volop voor handen. Gelukkig deden de artsen ook zuinig aan met de kinine in dit vrijwel nog malariavrije tijdperk, zodat er later meer beschikbaar was, ofschoon toen duidelijk onvoldoende. (De Jappanner had 90% van de wereldproduktie aan kinine in handen, daar zij Java hadden bezet). In de laatste jaren van gevangenschap kregen wij echter zeer inferieure kwaliteit kinine in te kleine hoeveelheden verstrekt en soms zelfs eenvoudig gemalen kinabast!

Ik beschrijf dit kamp een weinig uitvoerig, omdat alle werkkampen aan het spoorwegtracee ongeveer hetzelfde beeld vertoonden. Het ene kamp was wel eens wat minder erg dan het andere, maar veel verschilde het niet.

Wij artsen konden in de beginperiode van de werkkampen enige wonderen verrichten met de inhoud van de Singapore-kist. Daarin bevonden zich enige honderden tabletten, waarvan ons bekend was, dat zij voor de behandeling van longontsteking en dysenterie zeer waardevol waren. Een ernstig verlopende longontsteking kon vaak door het toedienen van 4 tabletten sulpha tot genezing worden gebracht. Wij wachtten dan wel met de toediening tot de toestand zo ernstig was, dat niet langer gewacht kon worden. Hetzelfde deden wij met de dysenterie patiënten. Daar was meestal maar 1 tablet nodig om de situatie spectaculair te zien verbeteren. Overigens was het een zeer gelukkige omstandigheid, dat wij, gezien het klinisch verloop ervan, blijkbaar te maken hadden met een minder toxische dysenterie vorm (Flexner). Langzaam verloop, geen hoge koortsen, zodat de doden vielen door algehele (door de omstandigheden veroorzaakte) uitputting.

De betrekkelijk kleine hoeveelheid vitaminepreparaten werden natuurlijk ook zo schaars mogelijk benut, maar ook hier was de beschikbare hoeveelheid reeds spoedig uitgeput en ver onvoldoende om de al spoedig optredende verschijnselen van avitaminose ziekten adequaat te kunnen bestrijden. Wat deze avitaminosen betreft: reeds op Java werden de P.O.W.-ers gevoed met de in de magazijnen gevonden, afgekeurde (door de intendance van het K.N.I.L.) voorraden rijst (zilvervliesrijst). Al in de beginperiode van de gevangenschap begonnen zich de

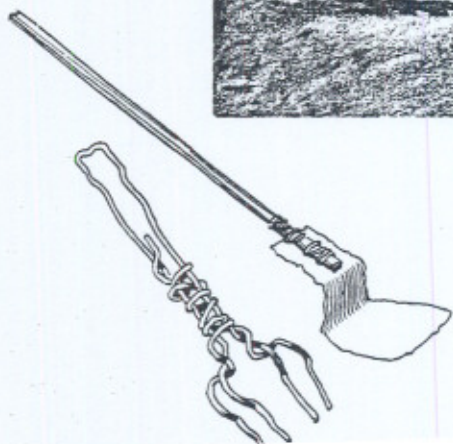
eerste symptomen van gebrek aan de benodigde vitaminen te openbaren. In Thailand werd het vanaf het begin een zeer groot probleem. De avitaminose patiënten hadden reeds daardoor een geringere weerstand tegen infectieziekten en b.v dysenterie. Het grote aantal doden door dysenterie is dan ook m.i. behalve aan de uitputtingsslag, mede te wijten aan het vitaminengebrek.

Eind januari 1943 werd onze groep verplaatst naar het nog te bouwen en in te richten werkkamp Hindato. Op het reeds opengekapte terrein, niet direct aan de rivier gelegen, maar er niet ver van verwijderd, werden tenten geplaatst en latrines gegraven. De tocht naar Hindato werd, naar ik mij kan herinneren, lopend en met onze bagage sjouwend afgelegd. De tot onze groep behorende zieken met enkele verplegers erbij, werden per vrachtauto vervoerd. Het aantal kilometers weet ik niet meer. Wanneer mijn herinnering faalt, dan heb ik toch érgens zo'n voettocht door de jungle afgelegd. Het was in ieder geval een zeer zware opdracht, over maar enkele tientallen kilometers door zwaar bosterrein en de Japanners hebben later doorkomende groepen zelfs de afstand van Banpong naar hun werkkamp (soms een paar honderd kilometer lopende laten afleggen met alle desastreuze gevolgen van dien.

In Hindato waren wij de eerste groep die er aankwam. Later hebben zich daar nog groepen Engelsen bijgevoegd. Ik zal Hindato niet uitvoerig trachten te beschrijven. Het leek al gauw op Kinsayck. Zeer zware werkzaamheden aan de te bouwen spoordijk, slechte voeding, aanvankelijk legering in tenten op de harde grond, liggend op een meegesjouwd tikartje en onder een dunne deken. Al spoedig veel dysenterie an avitaminose patiënten, alsmede verwondingen op het werk opgedaan.

Elke dag moesten een paar honderd gevangenen aantreden voor de werkzaamheden aan de spoordijk. Wanneer het door de Japanners opgegeven aantal niet werd gehaald, doordat velen ziek waren, dan trokken zij (de Jappen) er zich niets van aan. Ze eisten van de kampeiding, dat het aantal hoe dan ook gehaald zou worden en lieten desnoods zieken aantreden; ze zochten er dan zelf nog het benodigde aantal uit. Wanneer wij artsen daartegen protesteerden, zoals ikzelf natuurlijk ook heb gedaan, dan kregen wij een pak slaag en de patiënten moesten toch aan het werk. Het was een hopeloze situatie en wij waren wel gedwongen de altijd aanwezige malingers er uit te zoeken om de echte zieken te kunnen sparen.

Wanneer men 's morgens zeer vroeg bij mij op ziekenrapport kwam met als bewijs in de hand een boomblad, waarop bloed-en slijmontlasting werd getoond, dan kon dat eigen ontlasting zijn, maar het kon ook zijn aangekocht voor enkele centen of dubbeltjes van een echt zieke kampbewoner. Aanvankelijk was het natuurlijk vrijwel onmogelijk vast te stellen of er een simulant voor mij verschenen

'Snierken'. Dat leerden we allen heel spoedig. Van wat overgebleven rijst en groente, aangevuld met een 'gebietst' zout visje en wat lombok maakten we een pittig en pedis (heet gekruid) rijsttafeltje. Van wat rijst met een uitje er door heen kreeg je de heerlijkste nasi-goreng. Dat was weer eens wat anders dan die eeuwige pap en thee als avondkost. En met wat geluk was er altijd nog wat ijs.

wasmaar toch bleek het al gauw mogelijk het onderscheid te maken, ook al omdat je je patiënten zo langzamerhand ging kennen. Een efficiënte methode daartoe was b.v. om zo'n bloed en slijm tonende knaap opdracht te geven zijn eerstvolgende ontlasting te laten produceren in bijzijn van een der verplegers; sommigen hadden daar meer dan 48 uur voor nodig, terwijl volgens zijn mededelingen dat binnen het eerstvolgende half uur had moeten geschieden.

De hospitaaltenten boden al gauw dezelfde jammerlijke aanblik als in Kinsayok. Er lagen b.v. patiënten naast de latrines, vaak in stof en vuil liggend op de harde grond onder een dun dekentje, met verder alleen een lededoek om het lijf. Mijn verplegers, gerecruteerd uit vrijwilligers (vaak onderwijzers), deden overigens geweldig goed werk. De patiënten werden af en toe gewassen en verschoond. Zij deden het zware en steeds onsmakelijke en vuile werk met volharding en groeiende bekwaamheid. Zij wasten ook de kleding van de patiënten zo goed mogelijk schoon en spraken ze troostend en bemoedigend toe.

De eerste tijd was de dysenterie onze grootste zorg, maar al spoedig kwamen daar de avitaminosen bij. Wij hadden veel Indische jongens in de gelederen. Zij en later trouwens niet zij alleen beoefenden 's avonds bij een vuurtje het zogenaamde "snierken". Dat was kort gezegd het koken van een éígen potje, samengesteld uit eetbare groenten uit het bos en soms wat vlees, afkomstig van ratten, slangen en vermoedelijk wel eens een gevangen hond. Wij hadden in het kamp ook een ervaren kruidenzoeker van Java, die voor ons artsen wel kruiden uit het bos ging halen en er drankjes van kookte voor behandeling van dysenterie of anderszins (wondbehandeling). Ofschoon ik er weinig resultaat van meen te hebben gezien, was het toch een welkome aanvulling van het zeer geslonken arsenaal aan wersterse geneesmiddelen, de kinine, de kreosoot pillen en het beschikbare Kalium permanganaat.

In de tijd die ik in Hindato heb doorgebracht zijn verwonderlijk genoeg niet veel doden gevallen. Het waren er, als ik het mij goed herinner 10-15, hetgeen natuurlijk al erg genoeg was overigens. In het licht echter van de later bekend geworden cijfers een, meen ik, relatief klein aantal. Ofschoon ik af en toe, via mijn verplegers (Indische jongens) mocht meedelen in de resultaten van het snierken, openbaarden zich bij mij zelf duidelijke symptomen van een forse avitaminose, in dit geval symptomen van pellagra, in de vorm van zogenaamde "burning feet". De symptomen ervan, op zichzelf reeds onrustbarend, waren zeer onaangenaam en pijnlijk van aard. Steeds hoger wordende reflexen aan armen, maar vooral ook aan de benen, alsook overgevoeligheid van de huid, voor al aan de voetzolen.

Voorals 's nachts, als ik wilde gaan slapen, was de pijn aan de voetzolen zó erg, dat ik weer opstond om maar een eindje te gaan lopen, omdat de pijn althans dragelijk was. Daar andere patiënten met dezelfde symptomen dat ook deden, vormden wij 's nachts een soort wandelclub en wist ik tevens welke patiënten met deze klachten terecht op mijn ziekenrapport verschenen. Wanneer men deze klachten en de symptomen had, veroorzaakt door vitamine-B deficiëntie, was het n.l. onmogelijk om in je bed te blijven liggen. Het behoeft geen betoog, dat het optreden ervan in de gegeven omstandigheden beangstigend was en dat door slaapgebrek en spanning voortdurend meer van een uitputtingstoestand sprake ging worden.

Voordat ik werd afgevoerd naar een basiskamp, hebben zich in Hindato nog enkele vermeldenswaardige feiten voorgedaan.

Op zekere dag werd ik door de ziekenverpleger gewaarschuwd dat een van de mensen zeer plotseling doodziek was geworden en al in de hospitaaltent was terechtgekomen. Inderdaad zag de man er verschrikkelijk uit, moest vrijwel voortdurend ontlasting kwijt en het was uit de aanblik alleen al duidelijk, dat hij stervende was. Ik liet hem onmiddellijk zo goed mogelijk isoleren en nam instinctief alle ontsmettingsmaatregelen die nog mogelijk waren, ook nadat de betrokkene inderdaad na enkele uren overleed. Dat ik niet onmiddellijk dit ziektegeval, zich voordoend bij een Zuidafrikaanse vrijwilliger, de juiste diagnose wist op te plakken, is achteraf minstens verwonderlijk, maar er waren zovele zware dysentriegevallen, dat het mij toen ontging te maken te hebben met cholera. Later heb ik meerdere cholera patiënten gezien en mij toen pas gerealiseerd wat er in Hindato was gepasseerd. Intussen bleef het bij dit ene geval en het moet wel aan de algemeen goede bescherming van onze Nederlandse groep worden toegeschreven (en misschien aan de onmiddellijke isolatie) dat deze zo infectueuze ziekte geen verdere slachtoffers heeft gemaakt in onze groep.

Voorts heb ik eenmaal met een Japanse vrachtwagen en vergezeld van een Japanse ziekenverpleger mogen meerijden naar het kamp Tamarkan, om voor het werkkamp van ons wat aanvullende genees- en verbandmiddelen te gaan bemachtigen. Dat leverde, als ik het mij goed herinner, althans wat verband op en meer kinine, kreosoot en kalium permanganaat. Helaas waren de, ook voor mijzelf benodigde vitaminepreparaten, er niet bij.

Tenslotte wil ik niet alleen in mineur dit verslag over deze episode afsluiten. Er waren enkele facetten aan dit voet mij ca. 5 maanden durende verblijf in Hindato, die het doorstaan ervan voor iedereen wat dragelijker maakten of konden maken:

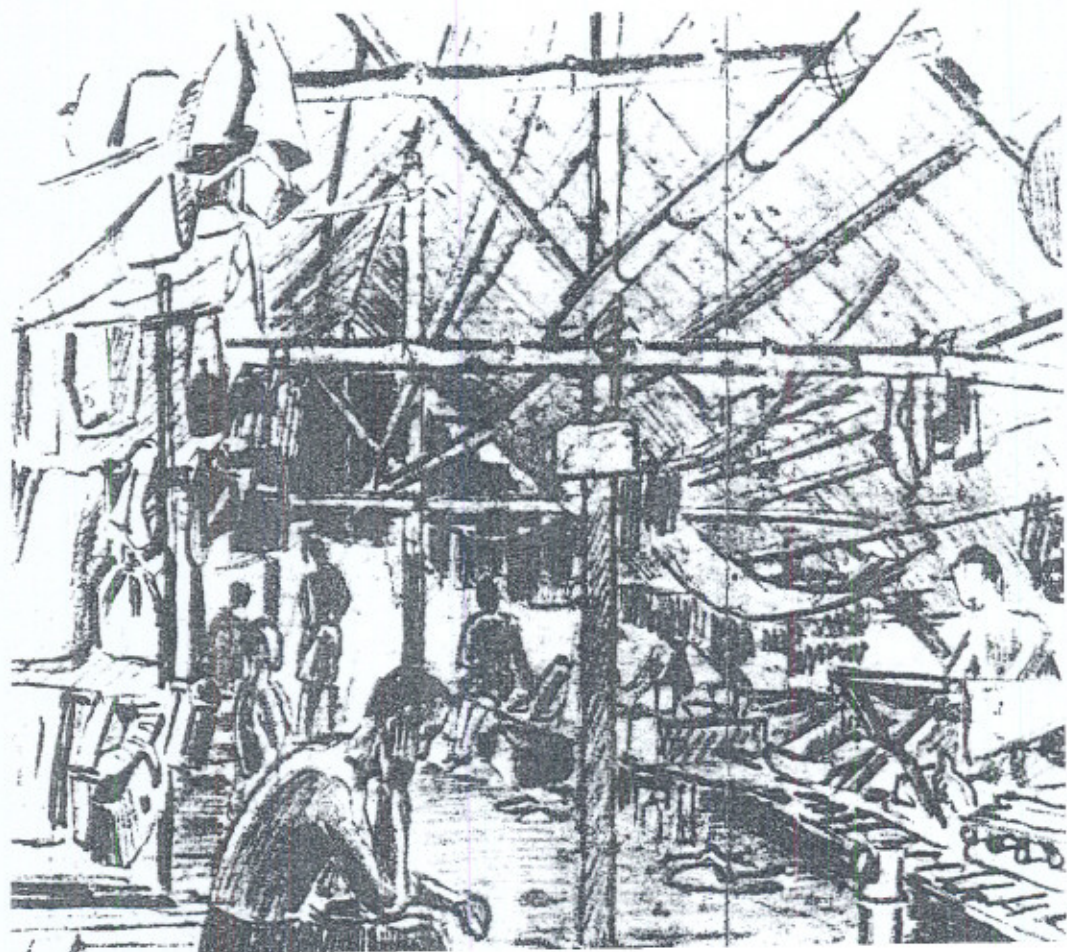
Bij het werk aan de spoorweg werden
ook olifanten gebruikt

- a. Na de uiterst zware werkzaamheden van iedere dag, waren alle werkers zodanig vermoeid of uitgeput, dat zij 's avonds in een welhaast bewusteloze slaap vielen, hetgeen een zegen was, daar men op die manier weer wat krachten kon verzamelen.
- b. Wat dat werk betreft en de gebrekkige hulpmiddelen, die ter beschikking stonden, was de hulp van olifanten bij het versjouwen van zwaar materiaal, van onschatbare waarde.
- c. Er werden door enkele lekebroeders toch nog religieuze bijeenkomsten gehouden, die zeker aan een grote behoefte voldeden.
- d. Na de arbeid van de dag, was het 's avonds bij een vuurtje gezeten goed om met vrienden en collega's gesprekken te voeren, die de aandacht afleidden van de ons omringende ellende.
- e. Het genieten van een van de wondermooie zonsondergangen in dit land, kon als een weldaad worden ondervonden.
- f. Het in enkele gevallen toch nog kunnen opbrengen van een gevoel voor humor met betrekking tot het aanzien van situaties, die men vroeger voor vrijwel onmogelijk had gehouden was m.i. welhaast een voorwaarde om in leven te blijven.
- g. Een vleugje hoop dat men ging koesteren, wanneer kon worden geconstateerd, dat ondanks de gebrekkige medicamentatie, toch de meeste dysentriepatiënten er weer bovenop krabbelden en er vermoedelijk een zekere immuniteit aan overhiel den. Het prachtige werk dat door de verplegers werd gedaan heeft daartoe ongetwijfeld bijgedragen en het zozeer kunnen bouwen op deze jongens betekende een groot pluspunt.
- h. De aankomst van een aanvullende groep Engelsen met eigen Arts bij zich gaf ons geen extra moeilijkheden, maar zelfs een verrassend plezierige samenwerking met deze allerprettigste collega, Churchill genaamd.

Gelachen en gezongen werd er in dit kamp niet of nauwelijks en ik was zeer dankbaar op een gegeven tijdstip te vernemen dat ik in de eerste groep was geplaatst voor afvoer naar een basiskamp. Na een beoordeling door een Jappenarts (een van de weinige keren dat ik er een heb gezien) werd mijn gezondheidstoestand zodanig slecht bevonden, dat ik werd aangewezen voor afvoer naar Chunkai. Die afvoer geschiedde overigens alleen, omdat de spoorwegdijk ter plaatse was voltooid.

Mijn volgende verslag zal gaan over de resterende tijd van gevangenschap, die nog ongeveer 2 jaar zou duren.

CHUNGKAI

Na een paar uur durende tocht op een vrachtauto, kwam ik in slechte conditie aan in Chungkai. De pellagra had mij flink te pakken en ik kon moeilijk lopen. De pijnen, veroorzaakt door de "burning feet" waren moeilijk te verduren. Mijn medelotgenoten uit dit groepje, alsook ik zelf, werden voor de omstandigheden werkelijk liefderijk ontvangen. Rust was het eerste dat werd voorgeschreven en behandeling van het ziekteproces zo goed als doenlijk was, ingezet door de in Chungkai aanwezige artsen, waaronder nogal veel Engelse collega's.

Dit kamp Chungkai en de omstandigheden terplaatse zal ik later beschrijven. Eerst echter mijn eigen belevenissen als patiënt. Het bleek niet nodig mij op te nemen in een van de hospitaalbarakken en ik kreeg een redelijk goede slaap-en leefplaats bij de Hollandse collega's, naar ik mij meen te herinneren.

De voeding in dit basiskamp was aanzienlijk beter dan in Hindato. Men kreeg weer wat dierlijke eiwitten toegediend in het voedsel, alsook meer en betere groenten. Bovendien was er een kantine, waar bijvoeding kon worden gekocht. Katjang idjoesoep en verschillende sambals, meestal samengesteld uit spaanse pepers, pinda's en soms uien, brachten eigenlijk reeds vrij spoedig een belangrijke verbetering van de toestand teweeg. Ik herinner mij niet of ik ook vitaminepreparaten toegediend heb gekregen, maar gegeven de algemene schaarste aan deze middelen, kan het niet veel geweest zijn. Het lopen op mij zeer pijnlijke voetzolen en op benen, waarvan de spieren ook al flink door het ziekteproces telijden bleken te hebben gehad, was aanvankelijk bijna niet mogelijk en althans zeer moeilijk.

Ik kan niet dankbaar genoeg zijn voor de voordurende hulp, die ik in deze situatie kreeg van twee marine schepelingen: een korporaal bottelier en een, meen ik, korporaal vliegtuigmaker. Zij deden mijn boodschappen in de kantine, zij voerden terplaatse badwater aan en baadden mij zelfs in de eerste periode en totdat ik het zelf weer kon doen. Daarna begeleidden zij mij naar de rivier om daar te gaan baden of mijzelf te wassen, ervoor wakende dat ik staande bleef. Zij haalden mijn eten en verzorgden mij overal waar dat nodig was. Inderdaad is het aan hen te danken dat ik feitelijk zo spoedig weer in redelijke toestand ging verkeren.

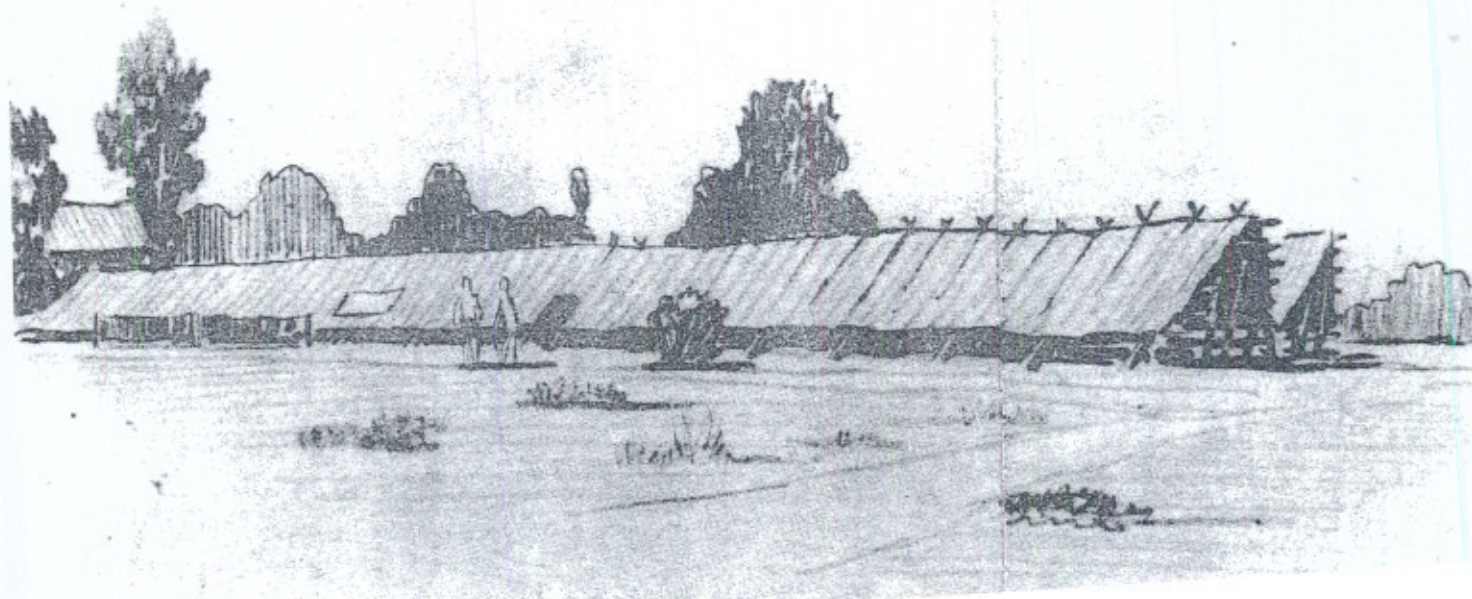
Zo gauw als mogelijk was ben ik weer medisch werk gaan doen, maar het duurde wel enige maanden voor het zover was en ik door de kampleiding werd aangewezen om een hospitaalbarak te gaan beheren, waarin alleen ziekten van algemene aard werden opgenomen, behandeld en vooral verpleegd (general ward). Intussen en voordat het zover was, bood ik de Engelse collega's aan behulpzaam te zijn in een even buiten het kamp ingerichte cholera barak. Bij de Engelsen en Australiërs had deze gevreesde ziekte, ingevoerd van bovenstrooms, toegeslagen er er vielen daar vrijveel slachtoffers, ofschoon toch veel minder dan had moeten worden gevreesd. Dat kwam, doordat de Britse collega's een behandelingsmethode hadden bedacht, waarover later misschien wat meer gezegd zal worden.

Ik heb deze cholera barak eenmaal mogen bezoeken en de aanblik ervan was inderdaad verschrikkelijk. Daar ook heb ik mij gerealiseerd aan welk gevaar wij in Hindato waren ontsnapt. Overigens is dat misschien toch ook weer niet helemaal zo, want in de Nederlandse gelederen zijn gedurende de gehele tijd aan de spoorweg doorgebracht slechts enkele cholera slachtoffers gevallen, hetgeen dan ongetwijfeld te danken is aan de goede vaccinatietoestand van ons militaire personeel.

De Engelse artsen weigerden mijn hulp, omdat er in de cholerabarak alleen Engelsen en Australiërs lagen en zij dit karwei zelf wilden klaren. Er is daar door enkele Britse collega's bewonderenswaardig werk verricht. Enkele Nederlandse vrijwilligers hebben wel als verpleger onder deze Engelse artsen gewerkt. Terzijde moet worden opgemerkt, dat de Japanners verboden, dat de diagnose cholera op de wekelijks in te dienen ziektestaten werd vermeld. Er moest worden volstaan met de diagnose: buikklachten of dysenterie! Dat zij zeer wel wisten wat er gaande was, bewees het feit, dat zij wel toestemming gaven deze patiënten buiten het kamp te verplegen. Deze isolatie en het voortreffelijke werk van de Engelse collega's heeft voorkomen, dat zich in Chungkai een nog veel ernstiger situatie heeft ontwikkeld, dan thans reeds het geval was.

In die tijd werden geregeld prauwen met vaak doodzieke patiënten van de werk-kampen bovenstrooms aangevoerd en wij moesten dan op de plaats van aankomst meteen selecteren in welke hospitaalbarakken een zieke moest worden opgenomen. Om te voorkomen dat cholerapatiënten in andere barakken terecht zouden komen, met misschien rampzalige gevolgen vandien, was voorwaar geen eenvoudige zaak. Wij zullen in twijfelgevallen zeker weleens patiënten naar de cholerabarak hebben verwezen, zonder dat zij daar echt thuishoorden, maar de artsen daar terplaatse bevestigden al of niet onze aan de rivieroever gestelde diagnose, zodat miskenningen konden worden gecorrigeerd. In ieder geval is het op deze manier nog wondergoed afgelopen.

Een van de honderd meter lange hutten
in Chungkai

Chungkai was een door de Engelsen geleid basiskamp. Zij deden dat naar ik meen voor de omstandigheden zeer goed. Een belangrijke zaak was, dat er een Nederlandse apotheker van het K.N.I.L. belast was met het beheer van de beschikbare medicamenten en met de uitgifte ervan per behandelende geneesheer. Natuurlijk keken de Britten met een scheef en achterdochtig oog naar deze situatie, maar ik heb nooit vernomen dat er aanmerking werd gemaakt op zijn klaarblijkelijk eerlijk gevoerd beleid. Als Hoofd van de algemene barak, waarin trouwens alle landaarden en nationaliteiten vertegenwoordigd waren, heb ik geen moeilijkheden gehad mijn aandeel in de beschikbare, maar schaarse medicijnenvoorraad ter beschikking te krijgen.

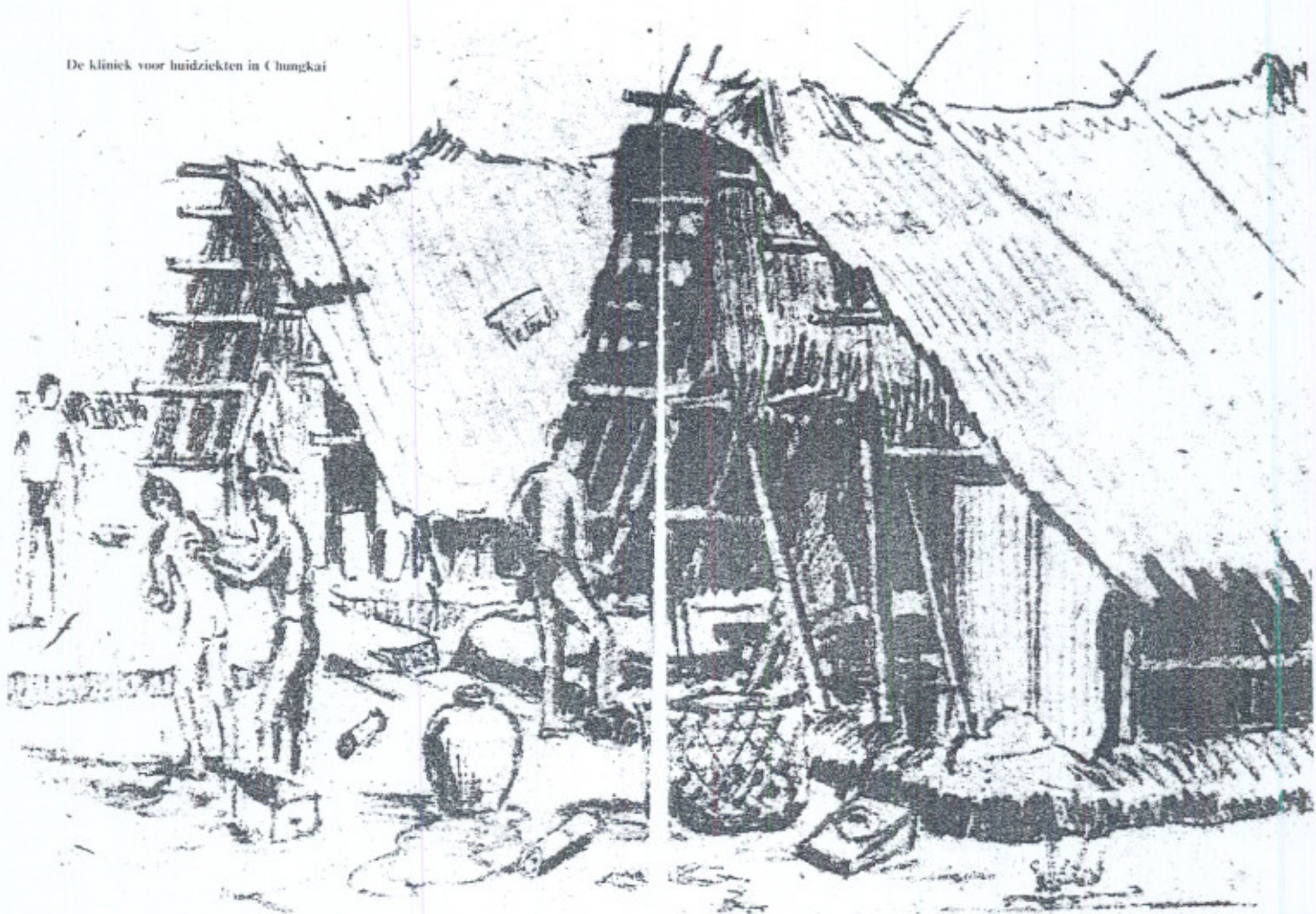
Het is mogelijk, dat ik de hierboven vermelde situatie m.b.t. de beherende apotheker verwar met een zodanige toestand in mijn volgend kamp: Nong-Pladuk, maar in ieder geval heb ik in Chungkai geen enkele aanmerking gehad op de verstrekking van beschikbare genees- en verbandmiddelen, alsook waar het betrof het verkrijgen van extra, uit het kampfonds bekostigde voedingsmiddelen voor mijn hospitaalbarak (eieren, wat blikken melk en katjang idjoesoep b.v.). Het kampfonds bestond goeddeels uit gelden, die door de officieren werden afgestaan aan de kampleiding. Van de 30 tcal die wij maandelijks van de Japanner ontvingen werd t.b.v. dit fonds 10 tical ingehouden.

Als ik Chungkai en mijn verblijf aldaar wil trachten enigermate te beschrijven, dan valt die poging meteen uiteen in 2 geheel verschillende aspecten . Men moet overigens goed beseffen, dat alles gezien en begrepen moet worden tegen de achtergrond van de ook daar zeer belabberde leef-, woon- en voedingssituatie. Alles is echter relatief en aan Chungkai denk ik terug als een van de betere of althans minder erge kampen.

Het was opgezet, niet als werkkamp, maar min of meer als een basis- en hospitaalkamp. De werkzaamheden waren niet te zwaar en bestonden grotendeels uit onderhouds- en sprokkelcorvees. Daar het geen werkkamp was, werd er voor de te verrichten werkzaamheden, als ik mij goed herinner, slechts half corveegeld uitbetaald, hetgeen ongeveer zal neerkomen op 15 cent per dag voor onderofficieren en 10 cent voor de minderen.

Het donkere en soms weleens wanhopige aspect van mijn verblijf in dit kamp, werd gevormd door de voortdurende medische zorgen voor de aan mijn zorg toevertrouwde ziekenbarak en haar vaak beklagenswaardige bewoners. Nu was de general ward zeker niet de moeilijkste opgave. Er waren b.v. de cholerabarak, de surgical ward, de barak waarin de tropenzweren bijeen waren gebracht en de barak voor de vele, voorkomende huidziekten, alsook die waarin de zeer ernstige avitaminose patiënten waren ondergebracht. Hier was de toestand

De kliniek voor huidziekten in Chungkai

nog moeilijker en wanhopiger dan in mijn general ward. Onder mijn patiënten bevond zich een rijk scala van alle mogelijke zich voordoende ziektepatronen, maar toch grotendeels malaria, pellagra, dysenterie en lichtere avitaminose gevallen, alsook wel huidafwijkingen, die niet in de huidbarak behoefden te worden opgenomen. Niettemin vielen er in die maanden vaak enkele doden per dag te betreuren en het kerkhof in Chungkai, dat momenteel als een erebegraafplaats goed word onderhouden, telt vele, vele graven. De droevige tonen van de "last post" hebben in die periode vaak geklonken. Dat er in die overigens redelijke omstandigheden in Chungkai zoveel droefenis moest worden doorleefd, werd veroorzaakt door de talrijke patiënten, die geregeld en vaak 's nachts per prauw of vrachtauto werden aangevoerd uit de werkkampen bovenstrooms. Uit die transporten moesten soms reeds de lijken worden geborgen van de ongelukkigen, die de reis niet hadden doorstaan.

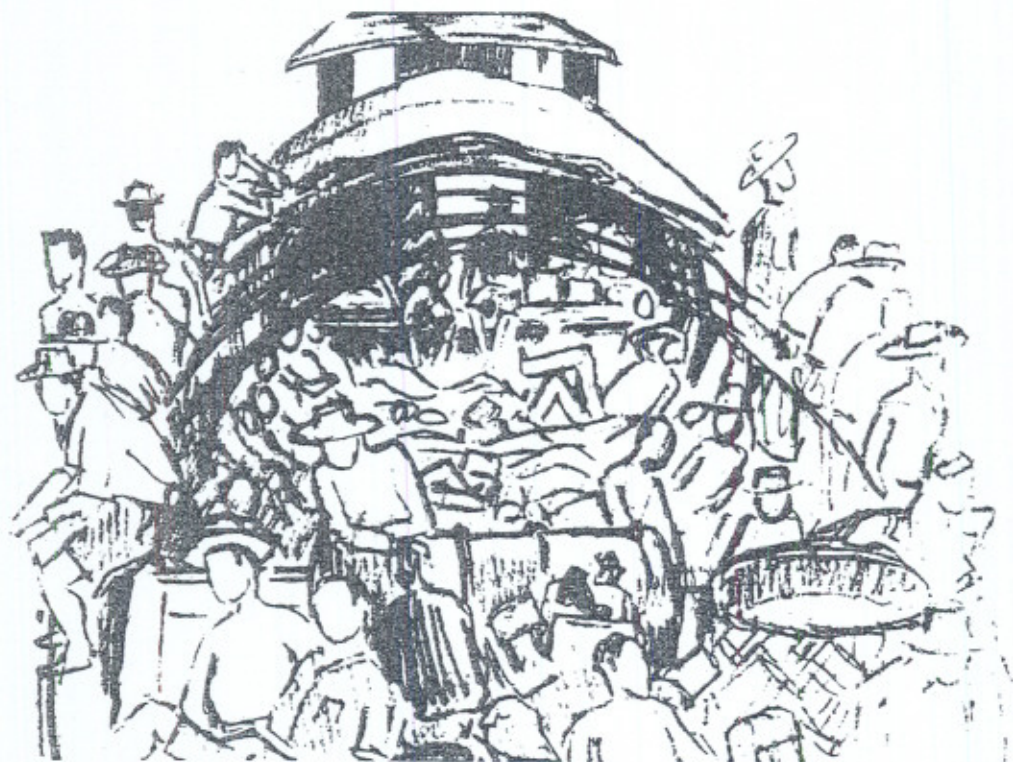
Hoe deprimerend, iedere dag weer, het werk in een hospitaalbarak ook mocht zijn, er werden toch ook wel successen geboekt. Door de betere voeding en de resultaten daarvan, konden na enige tijd pellagra diarhee patiënten en uitziende dysenterie patiënten uit de ward worden ontslagen. Malariapatiënten konden weliswaar geen volledige kininekuur krijgen, maar toch wel een zodanige behandeling, dat zij verder poliklinisch konden worden vervolgd en in de gaten gehouden.

De vele huidafwijkingen waren moeilijk te behandelen door gebrek aan adequate geneesmiddelen, maar aan de oever van de rivier was een behandelingscentrum voor scabies (schurft) ingericht, waar het door het insmeren van het gehele lichaam met een zwavelsuspensie en het daarna opdrogen in de zon, mogelijk bleek de schurftmijt de baas te worden. Ook werden daar de nog beschikbare kledingstukken uitgekookt, zodat herinfectie althans goeddeels werd voorkomen. Zelf heb ik enige malen die kuur moeten ondergaan, omdat herinfectie in de barak, waar men af en toe op de legersteden moest klimmen om de patiënten beter te kunnen bereiken, zich gewoon voordeed.

Het is in de general ward gelukt om niet al te grote tropenzweren met succes te behandelen met een poedermengsel van permanganas-kalicy en zinkoxide poeder. Later en door de gelukkig binnengekomen hoeveelheid jodoform poeder, gelukte dat zelfs spectaculair. Afvoer naar de eigen kwartieren van de avitaminose patiënten kon vaak al vrij spoedig plaats vinden, omdat zij door de betere en aanvullende voeding in betere conditie gingen verkeren.

Zoals uit het eerder vermelde mag blijken, vond aanvoer van nieuwe, ernstige patiënten vanuit de werkkampen echter dagelijks plaats en deze wanhopige toestand is eerst later verbeterd, toen de ernstig zieke mensen uit de kampen bovenstrooms vrijwel allen naar Chungkai of andere basiskampen werden afgevoerd.

Met een overvolle lichter reisden de
gevangenen stroomopwaarts

Enkele, wat moed gevende aspecten uit de barak wil ik nog vermelden.

In de eerste plaats kwam 1 maal per maand een tweetal Australische officieren hun opwachting maken bij mij. Ze hadden zich zo netjes mogelijk gekleed, om mij te komen bedanken voor de zorg die ik aan hun zieke broeders besteedde, of althans probeerde te besteden. Dat deed toch wel goed en het is mij van Vaderlandse of Engelse zijde niet overkomen. Er was trouwens nog wel een ander verschil waar te nemen tussen de verschillende landaarden. Ik kreeg iedere dag een, overigens bescheiden, aantal eieren voor mijn zieken. Vanzelfsprekend hadden bij de verdeling ervan (in mijn barak lagen c.a. 200 patiënten) de ernstig zieken de voorkeur. Nu kwam het tijdens de dagelijkse visites geregeld voor, dat patiënten om zo'n ei vroegen. Ik legde hen dan uit, dat men blij moest zijn nog niet voor het ei in aanmerking te komen en dat zij overigens op hun beurt van het extraatje zouden genieten. Een Australiër (en deze Australiërs waren, ook als patiënten die voor hun leven vochten, keiharde jongens) vroeg nooit om een ei. Engelsen deden dat wel, maar na gegeven uitleg, gingen zij liever dood, dan er nog eens om te vragen. Hollanders deden dat anders. Als een uitleg was gegeven, hielden zij enkele dagen hun mond en herhaalden het verzoek. Had iemand een ei gekregen, dan kwam vaak de vraag: "Waarom is mijn eitje nu kleiner dan het zijne, dokter?"..

Tenslotte, en dan houd ik op over de general ward, nog twee bevredigende gevallen. Op zekere nacht kwam mijn (beroeps) ziekenverpleger melden, dat geheel onverwacht de Engelsman Brown was overleden. Ik ging naar de barak om deze onverwachte dode te schouwen. Met de verpleger op de balebaleh geklommen om de dood te constateren of anders nog enig teken van leven te ontdekken. Bij het flikkerende lichtje van een klapperoliepitje kon ik geen levensteken meer vinden, maar omdat het plotseling overlijden van een betrekkelijk lichte malariapatiënt mij voor een raadsel stelde, besloot ik (en waarom doe je zo iets) om kunstmatige ademhaling toe te passen, samen met de verpleger en op de balebaleh, waar maar weinig plaats was. Dat geschiedde toen nog met de methode van Sylvester, waarmee ik in vroeger voorkomende gevallen nooit enig succes had geboekt. Tot algemene vreugde van mijzelf, de verpleger en de gehele barak mocht het na enkele minuten gelukken Brown weer tot het leven terug te brengen. Later, na beëindiging van de oorlog en bij de evacuatie van de Engelsen vanuit het vliegveld Don-muang bij Bangkok en waar ik toen was gestationeerd, heb ik nog afscheid van hem kunnen nemen.

Een min of meer vergelijkbare situatie deed zich voor bij de landstorm soldaat De Haan, die met ernstige diarree in de barak lag, daar geregeld op de provisorisch gemaakte stilletjes moest worden gezet en veel verpleging nodig had.

De kerk in het kamp Chungkai

Duplicate.

C E R T I F I C A T E .

GIVEN TO

DR. TJAARDA ALBERT DE HAAN of the Royal Netherlands F.I. Navy.

Reverend, Sirs,

Chaplain. Reverend Alfred Webb of the Federated Malay States Volunteer Force

declares herewith that

He said Dr. Tjaarda Albert de Haan
born at Makassar on 7th December 1908

has confessed his faith according to the use of the "Indische Protestantische Kerk" and the "Gereformeerde Kerk in N.E.F." Churches
on 11th August 1943 in the Camp Church, Chungkai
Prisoners of War Camp, Thailand (Siam); that he after this was baptized.

He requests you of your courtesy to have the name of the afore
mentioned brother entered on the role of membership of your Church.

formerly Minister of St. Andrews Presbyterian Church -
F.M.S.V.F. Chaplain. KUALA LUMPUR SINGAPORE and now a retired
Minister in the United Reformed Church.
Signed Alfred Webb 9th December 1975
Leeds, England

Before esteemed:

Elder-Reformed Church/Elder-Gereformeerde Ke

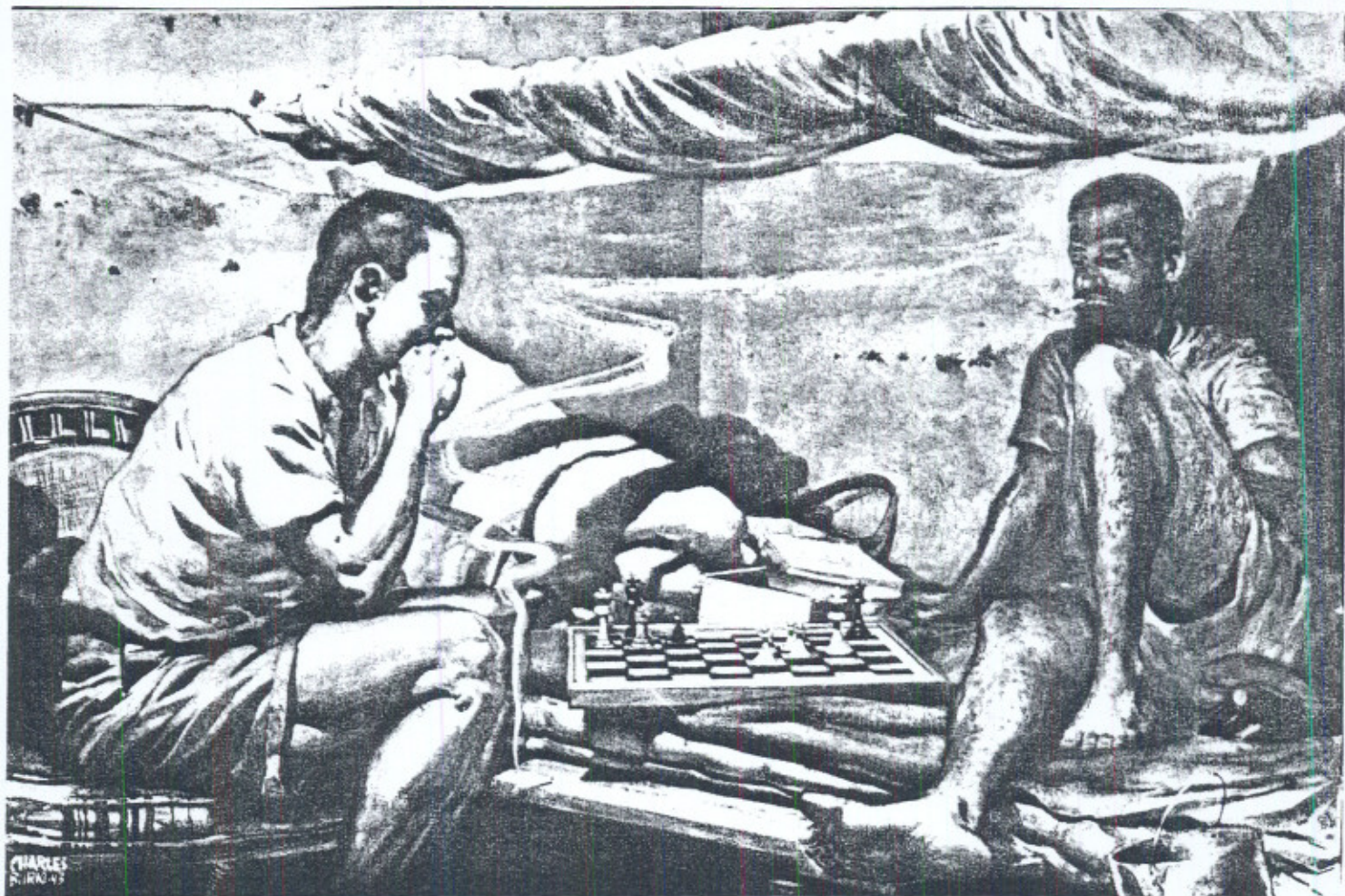
.....
.....

12-12-1975
W.P. Breukema
Wijk Zuydewijk 301 Sintpoort-
Zuid,
Holland

(Testifies in N.O. India & Siam)

The original Certificate was given to Dr. de Haan on the day of his Confirmation in our
Chungkai P.O.W. Camp as stated above.

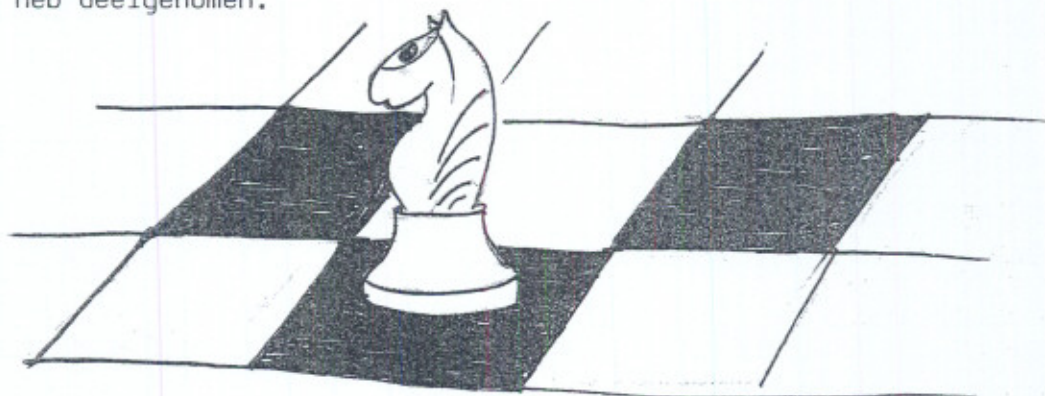
I offer him my sincere greetings and wish him God's richest Blessing in the Service
of our Lord Jesus Christ and in His Church. AmAbb.

Schaken kon je veel narigheid doen vergeten.

Bij mijn afscheidsvisite in de barak, wegens overplaatsing naar het kamp Nong-Pladuk, sprak ik nog maar eens bemoedigende woorden tot hem, maar gaf niet veel meer om zijn hachie. Toen ik echter na de oorlog roeiwedstrijden bijwoonde aan het Spaarne, stapte er uit de boeg van een racegiek een man, die vroeg of ik hem niet herkende en of ik misschien nog een plukje Thaise tabak wilde hebben, waarvan hij nog een voorraadje zei te hebben bewaard. Het was De Haan, die behalve aan zijn eigen wilskracht, ongetwijfeld aan het verplegend personeel te danken heeft gehad, dat een herontmoeting in deze sportieve omgeving kon plaatsvinden.

Ik heb nu voldoende weergegeven, waar de donkere en soms zeer donkere kanten van het verblijf in Chungkai moeten worden gesitueerd. Gelukkig voor mij en natuurlijk vele anderen, bood dit kamp in de gegeven omstandigheden toch nog vele mogelijkheden de persoonlijke zorgen ook steeds weer over het achtergebleven gezin og anderszins wat opzij te zetten, zich te verstrooien en met de altijd dicht in de buurt aanwezige anderen, collega's en vrienden van gedachten te wisselen over andere onderwerpen dan waarmee wij dagelijks werden geconfronteerd. Er was een uitgebreide schaakcompetitie gaande waaraan ik met met graagte heb deelgenomen.

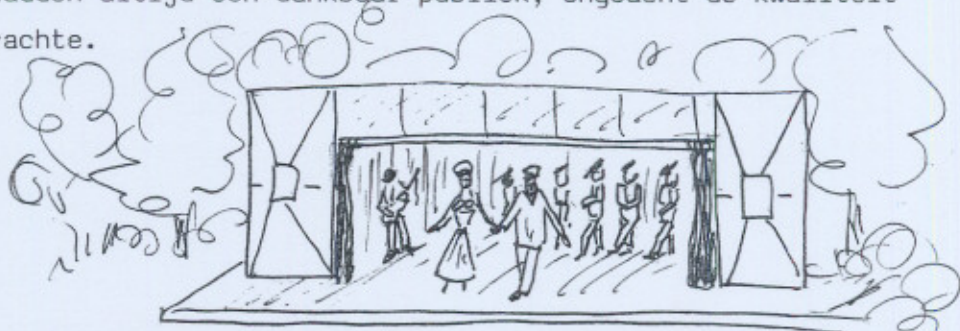
Daar waren op de schaarse rustdagen kerkdiensten, toen geleid door een Presbyteriaanse geestelijke (Padre Webb). Het bleek voor mij en talrijke anderen te voorzien in een belangrijke behoefte. Die diensten werden gehouden in een door de gevangenen uit Bamboe en atap gebouwd kerkje.

Na catechisatie te hebben gekregen van een ouderling bij de kerk te Malang en die zich ook te Chungkai bevond (Broekema), werd ik in dat kerkje gedoopt en aangenomen.

De te schaarse uren, dat men het woord des Heren kon horen verkondigen, werden door mij als een weldaad ondervonden. De in de kampen aanwezige geestelijke verzorgers, vervulden in die jaren een zeer belangrijke rol en zeker niet alleen bij de begeleiding van de stervenden. Van welk geloof of welke nationaliteit dan ook, heb ik hen allerwege en in de moeilijkste omstandig-

heden zegenrijke arbeid zien verrichten.

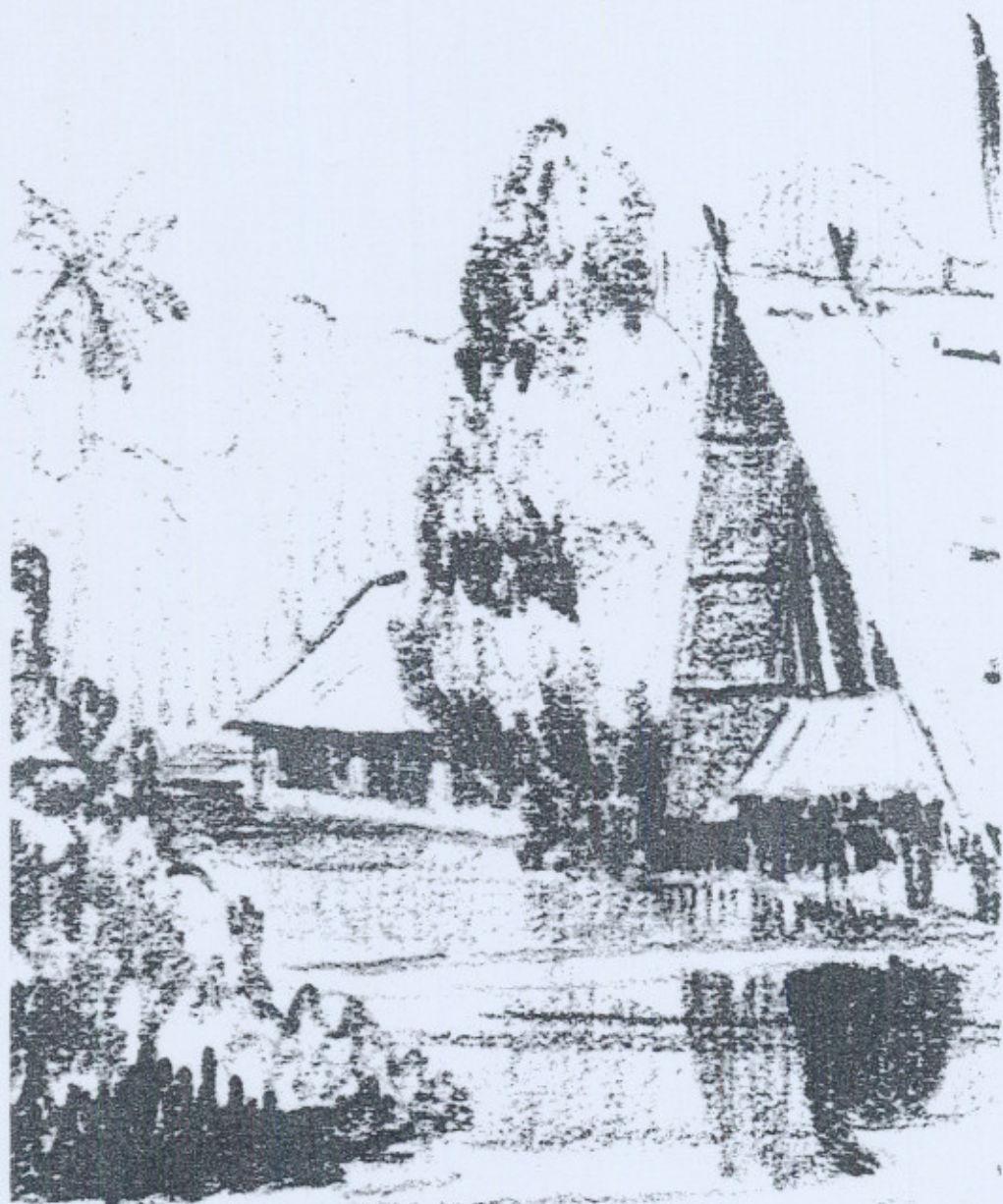
In Chunkai werd het door de Jappen goed gevonden, dat af en toe cabaret- en muziekavonden werden gehouden. Zij zaten daar meestal zelf in vrij groten getale naar te kijken of te luisteren. Nu waren de prestaties op de door de gevangenen zelf van atap en bamboe gebouwde "buhne" vaak verbluffend goed. Onder gezamenlijke Engelse en Nederlandse leiding en regie, werden shows opgevoerd, die ook in normale tijden het aanzien geheel waard zouden zijn geweest. Travestierollen werden meestal door Engelse jongens vervuld en het was soms bijna ongelooflijk om te zien wat er gepresteerd werd en welke aankleding van personen en toneel men had weten te bereiken. Op de muziek- en zangavonden werd met wisselend succes en met zeer variërende kwaliteit door vele kampbewoners opgetreden. Ikzelf heb er ook nog tweemaal op de planken gestaan om te zingen onder begeleiding van een gitarist. Wij hadden altijd een dankbaar publiek, ongeacht de kwaliteit van het ten gehore gebrachte.

De gesprekken die wij met elkander voerden, hetzij in de woorbarak, hetzij onder bomen en bij bosschages die dit kamp rijk was, of aan de oever van de kali tijdens een in dit lands steeds weer prachtige zonsondergang, waren evenzovele opbeurende gebeurtenissen, omdat wij welbewust onze gedachten een andere kant uitdirigeerden. Zelfs de gesprekken, die men voerde zij aan zij gehukt balancerend op de smalle plankjes boven de latrine, hadden vaak een ondertoon van opgewektheid en zelfs enige humor. Als men er oog en oor voor had, had het ongetwijfeld iets komisch, om elkaar in deze bijzondere omstandigheid zo ongeneerd en zo nabij te zijn. Men kon dan ook gemakkelijk constateren, dat het achterwerk van een hoofdofficier niet verschilde van dat van de subalterne officier of zelfs van dat van de gemeen soldaat! Misschien waren de billen van de overste, waarmee men overigens ook gezellig kon zitten keuvelen, toch nog wat gewichtiger gebleven dan de andere in de rij waar te nemen schonkig geworden exemplaren, maar dat is wellicht een ongemotiveerde, onjuiste waarneming mijnerzijds. Tenslotte kon ik in de situatie waarin wij ons op de latrine bevonden, onmogelijk de exacte maten bepalen.

Hoe dit ook zij, de latrines die meestal niet zo solide waren gebouwd en de toegang tot deze zeer belangrijke hygiënische voorzieningen, die vooral in de regenmaanden glibberig en nauwelijks te betreden waren, hebben in die jaren

Een tijdens de moesson ondergelopen
hospitaalhut

een nog veel belangrijker rol gespeeld dan wij vroeger en ook nu weer toekennen aan onze keurige toiletten en die wij zo discreet plegen te gebruiken.

Het is ons allemaal wel overkomen, dat de gehurkte houding, de afgestroeppe broek en het balanceren op de bamboelatten er de oorzaak van waren, dat onmisbare voorwerpen of kledingstukken in de prut beneden terecht kwamen. Die moesten er dan met veel moeite weer uitgepeurd worden: een walgelijke, maar in de omstandigheden noodzakelijke bezigheid. Zo zat er op zekere dag een Engelse jongen te vissen in het stinkende gat. Zijn makker kwam erbij staan en vroeg: "What are you doing, what are you looking for?" Toen ontspon zich het volgende korte gesprek: "Well my shirt is fallen in."

"What does it matter, it was all torn up!"

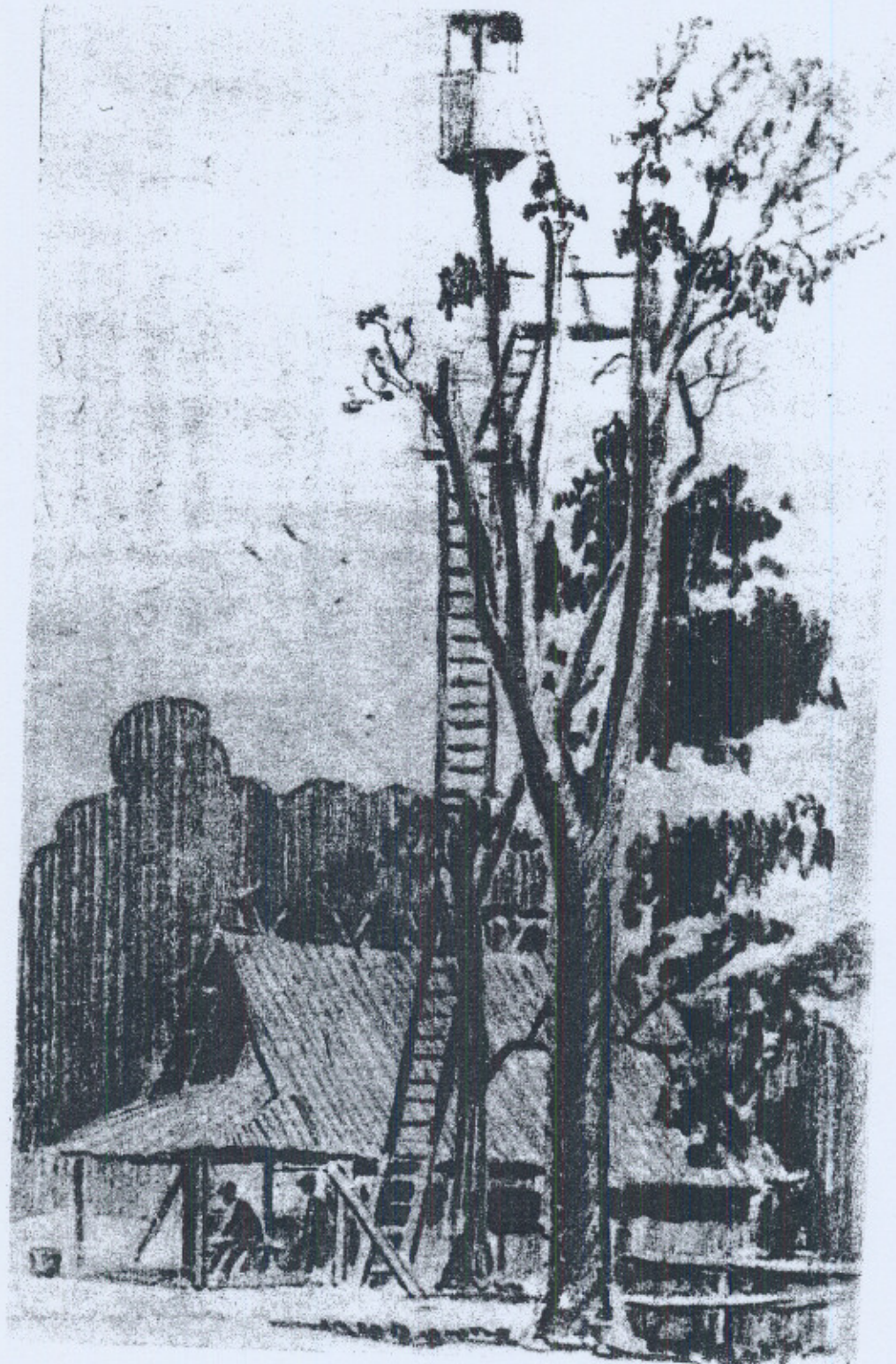
"Well, my shirt does not matter, but there were some biscuit in it"

Op zekere onzalige dag in de regentijd, trad de zijrivier van onze kali buiten haar oevers en overstroomde het overgrote deel van het kamp.

De kolkende watermassa's stegen tot terhoogte van onze baleh-baleh's, allerlei ongerechtigheden met zich meevoerende: lijken van verdronken ratten, zwemmende slangen. duizendpoten en schorpioenen, alsmede ook planken van de latrines bovenstrooms gelegen en de stinkende inhoud ervan. Voorwaar een beangstigend gezicht, vooral ook, omdat niemand wist hoe hoog de vloed nog zou stijgen. Gelukkig bleven wij op onze baleh-baleh nog juist droog en begon het water na enige spannende uren te zakken. De puinhoop die overbleef laat zich niet beschrijven en het heeft dagen geduurd voor het kamp weer redelijk bewoonbaar was. Wij hebben allen, met man en macht aan het reinigingscorvee meegewerkt.

Tenslotte en als afsluiting van mijn belevenissen in Chungkai, wil ik gewag maken van de (goede) samenwerking en verstandhouding die weliswaar betrekkelijk langzaam groeide, tussen de Nederlandse artsen en de Britse collega's, alsook met een wat mij betreft klein aantal Britse officieren. Dat had, behalve waar het medische zaken betrof, te maken met de nieuwsvoorziening. De Engelsen hadden een ontvangertje gebouwd en verstopt in een zak rijst. Met dat ontvangertje kon radio Delhi worden bereikt. Het was natuurlijk een hoogst gevaarlijke onderneming om op deze wijze nieuws te vergaren, omdat daar vanwege de Japanners dedoodstraf op stond. Ik had in die tijd mijn legerstede naast de chirurg

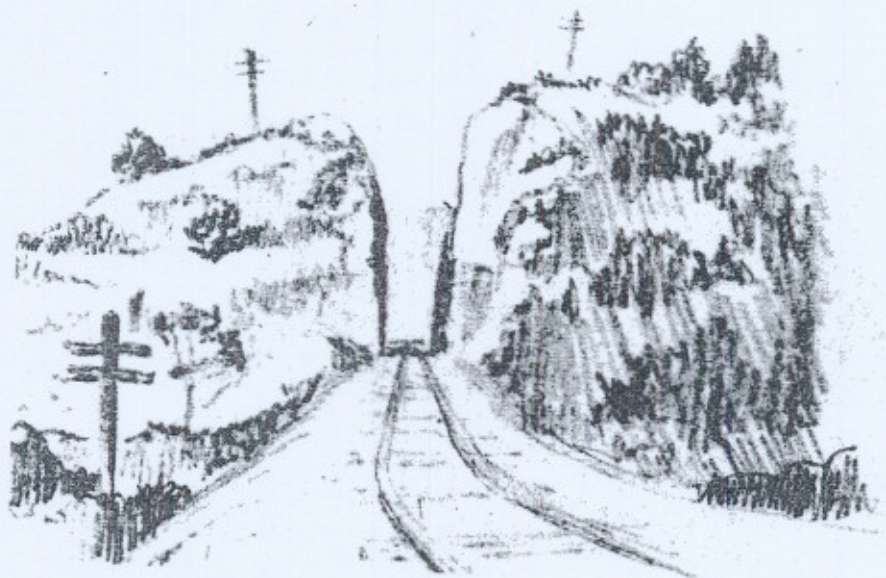

Japanse uítkijkpost

De Jong, een buitengewoon plezierige en bekwame collega. Hij had meegesjouwd een zeer uitvoerige kaart van Europe. Dat was ook verboden, maar in Chungkai had hij die kaart bij zich en toen de Engelsen er op een of andere manier lucht van kregen, kwamen zij met ons beiden onderhandelen. Als De Jong zijn kaart wilde afstaan, dan mochten wij direct deelgenoot worden in de opgevangen berichten. Op gezette tijden (en dan werden wachtposten uitgezet om te waarschuwen tegen naderende Japanse schildwachten), verzamelden wij ons in de woonbarak van de Engelse artsen en vernamen van een officier, die de ontvanger onder beheer had, de laatste berichten uit Delhi. Wij hebben op deze wijze een groot gedeelte van de veldtocht in Rusland kunnen volgen, terwijl er natuurlijk ook berichten over de Pacific oorlog doorkwamen. In het begin (1943) waren die berichten nog niet zo opwekkend, maar later in het jaar, toen zowel in Europa alsook in Azië de krijgskansen begonnen te keren, verbeterde dat aanzienlijk en putten wij er veel hoop en verwachting uit.

Ik meen, dat eind 1943, voorlopig nog alleen bij volle maannachten, de eerste geëllieerde vliegtuigen boven het kamp waargenomen en gehoord, hetgeen allerwege vreugd bracht en de hoop deed herleven, De gezamenlijke, riskante nieuwsgaring schiep vanzelf een bad tussen ons. Wij wisten dat wij elkaar konden vertrouwen en dat was een geweldige stap die werd gezet op de weg naar toenadering en zelfs vriendschap.

In de kampen Chungkai en Nong Pladok moesten wij vrij geregeld van woon-en legerplaats veranderen. Zo werd ik met verschillende Nederlandse artsen gedurende de laatste maanden in Chungkai ondergebracht in de woonbarak van de Engelse artsen. Eigenlijk was dat m.i. een zeer prettige verandering, omdat wij een heel goed contact hadden met elkaar met betrekking tot medische zaken en vanwege de eerder beschreven nieuwsgaring. Het was reeds eerder gebleken, dat onze Britse collega's zeer moeilijk waren te overtuigen van de voordelen die onze veel grotere ervaring met voeding in de tropen en onze grotere ervaring met betrekking tot het behandelen van tropenziekten ons toch wel gaven. Als er al eens extra voedingsmiddelen door het Rode Kruis werden aangevoerd, of bij de Thais kon worden aangekocht, dan hadden de Engelsen de neiging veel suiker aan te schaffen, omdat zij allemaal graag "sweets" wilden consumeren. Nu was er natuurlijk ook gebrek aan suiker, maar wij gaven altijd de voorkeur aan vitaminerijke producten, zoals katjang idjoe, pinda's, lomboks etc., om in de algemene voedselbereiding bij te voegen. Wat betreft de nog mogelijke behandeling van tropenziekten hielden zij ook vaak koppig vol aan eigen inzichten en wilden van ons nauwelijks iets aannemen.

Een doorgang door de rotsen
nabij Chungkai

Daar er natuurlijk ook Nederlandse patiënten lagen in de door Engelse artsen geleide ziekenbarakken, gaf dit wel eens moeilijkheden. Zo hebben de Engelsen veel en veel meer amputaties verricht bij grote tropenzweren, omdat zij daardoor een algemene toxische toestand dachten te voorkomen en dat zal in bepaalde zeer ernstige gevallen ook zeker aangewezen zijn geweest. Onze chirurgen hebben er altijd op gestaan te worden gekend in de beslissing of bij een Hollandse patiënt een voorgenomen amputatie wel moest worden uitgevoerd en vaak gebeurde dat dan niet. In geval inderdaad ingestemd moest worden met de amputatie van een been, werd zelfs nog een proces verbaal opgemaakt, ondertekend door drie artsen, opdat na de oorlog duidelijk was vast te stellen, dat het ontbreken van een der ledematen inderdaad was te wijten aan de buitengewone omstandigheden in krijgsgevangenschap.

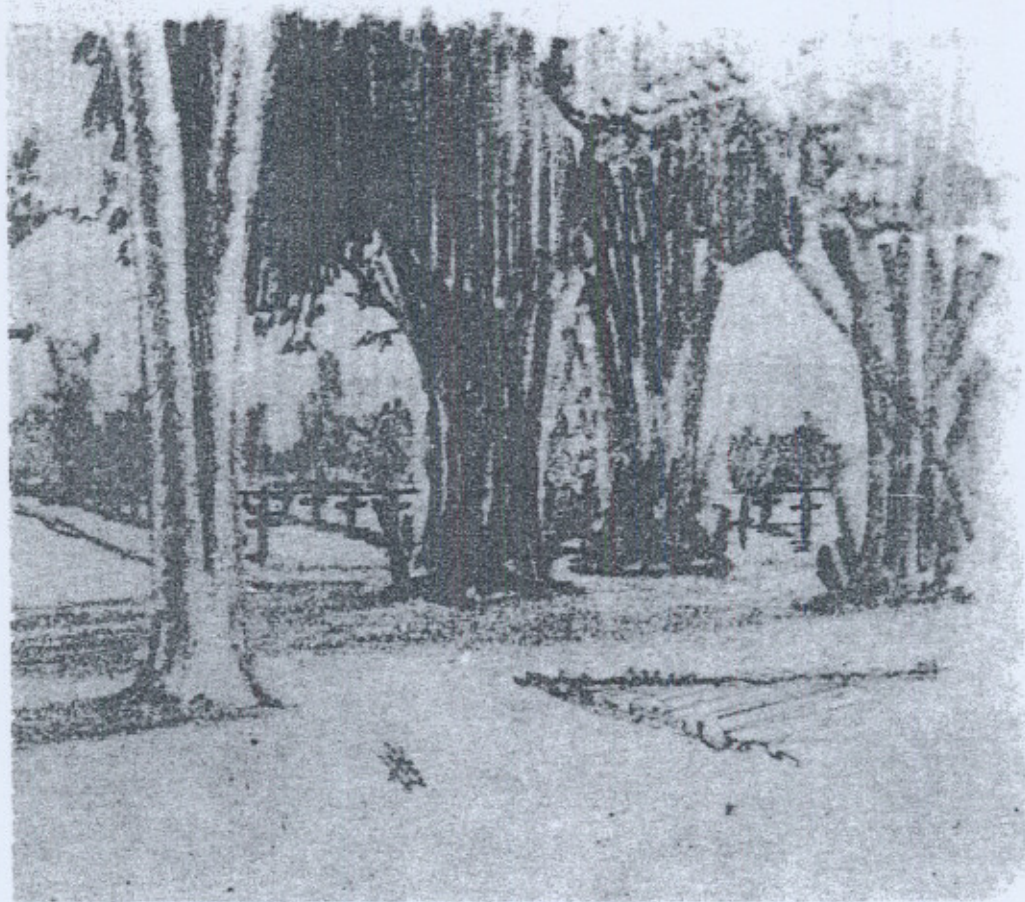
Intussen konden wij het over het algemeen zeer goed vinden met onze Britse collega's en wij hebben b.v. (zeer genoegelijk als men daarvan tenminste kan spreken) samen Kerstmis 1943 gevierd. Daar merkwaardigerwijze de Japanner toestemming had gegeven dat voor de viering van dit Christelijk feest alcohol mocht worden aangevoerd en genuttigd en dat bovendien de kampkeuken extra haar best had gedaan, mag Kerstmis 1943 wat mij aangaat worden gerekend tot een van de zeer schaarse hoogtepunten in het kampbestaan. Waar juist in die dagen de eerste geallieerde vliegtuigen waren gesignaleerd, verhoogde dat onze stemming nog eens extra en zorgde een van de voor het diner langskomende schildwachten voor een in onze oren komische noot door in het blijkbaar goed beluisterde Engels mee te delen: "The fucking Japanese Commander thinks airraid tonight".

De vrije alcoholverstrekking had met oudejaarsavond nog een hoogst merkwaardig gevolg. Schotten en Hollanders dienden bij de Jap een verzoek in om ook bij de oudejaars viering alcohol te mogen gebruiken. Dat werd prompt geweigerd en toen natuurlijk naar binnen gesmokkeld. De Jappen waren toch niet op hun achterhoofd gevallen, jammer genoeg en hielden een van hun geregeld voorkomende en zeer verfoeide searches naar verboden waar, in dit geval Thaise whiskey "Laoh" genaamd. Zij die een flesje hadden weten te bemachtigen, hadden dit voorzien en zich met fles en al teruggetrokken in het dichte struikgewas, aldaar de fles duchtig aansprekende. De Jappen omsingelden de bosjes en dreven alle overtreiders, beschonken of niet, bijeen op de appèlplaats. Daar bevond zich een hele serie gevangeniszellen, door henzelf "no good house" genoemd. Inderdaad kon men daar ook maar beter niet in terecht komen en maar liever een al dan niet verdiend pak slaag in ontvangst nemen. In die cellen, opgetrokken uit bamboe, gedek en atap, bevond zich behalve heel weinig ruimte, alleen maar een gat in de grond, waarin men zijn ontlasting kwijt moest.

De drankovertreders werden na een zeer barse en luidruchtige toespraak een voor een, maar met meêrdren tezamen, in de "no good cellen" geperst. Dit ging net zo lang goed totdat de achterwand eruit werd gedrukt en de schuldigen hals over kop naar buiten en over elkaar heen vielen. De Jappen raakten daarvan zeer over hun toeren en onder luid gevloek en getier moest men aantreden, wat voor velen zo een voudig nog niet was. Eindelijk, en daarbij werd enig geweld gebruikt, werd een gelid geformeerd. De Jappen sergeant stelde zich op bij de eerste in de rij. Hij uitte allerlei woeste kreten en haalde krachtig uit voor het toedienen van een fors pakslaag. De eerste in de rij viel echter terstond om tegen zijn buurman, deze weer tegen zijn buurman en zowaar ging vrijwel de rij als een stel tinnen soldaatjes tegen de grond. Zij die dit schouwspel gadesloegen, wachtten in angst en spanning af wat er nu verder zou gebeuren, want dat kon inderdaad van alles zijn. Tot ieders opluchting en verbazing maakte dit schouwspel op de Jappen onverwacht een zo komische indruk, dat zij in bulderend gelach uitbarstten en iedereen plotseling in vrede kon vertrekken. Een zoveelste, ditmaal plezierige onberekenbare reactie van onze bewakers. men kon echt nooit van tevoren raden wat hun reactie op een bepaalde situatie zou zijn. Nog een ander komisch voorval op die oudejaarsmiddag is datgene wat aan de Schotse overste Mac Cloud overkwam. Zijn eigen officieren zijn het ons op Nieuwjaarsdag, welhaast stikkend van de lach, komen vertellen. De overste had ook een fles Laoh gekocht en die onder zijn baleh-baleh verborgen. Toen de Japanners, gelukkig voor hem, aan de andere kant van de barak hun speurtocht naar alcohol begonnen, waarschuwde men ijlings de overste, die zich met zijn fles onder de arm uit de barak probeerde te verwijderen. Een zoekende Jap had hem echter in de gaten en begon hem te achtervolgen onder het slaken van wilde kreten. Mac Cloud moest in deze benarde toestand het hoofd koel houden en dat deed hij ook. Hij spoedde zich naar de latrine in de verwachting dat de achtervolging zou worden gestaakt, maar dat was geenszins het geval. Zowel de overste als zijn achtervolger verhoogden het tempo aanzienlijk en buiten adem hurkte Mac Cloud neer op de smalle planken, er thans bijna zeker van zijnde de whiskey te hebben gered. De Jap bleef echter observeren wat deze verdachte figuur nu eigenlijk in zijn schild voerde. Eerst nadat de Schot op goed Indische wijze de fles als tjebokfles hanteerde en de helft van de kostbare inhoud over zijn achterste had gegoten, hield de Nip het voor gezien. Intussen was Mac Cloud er machtig trots op, dat zijn inventieve tegenwoordigheid van geest hen toch in staat stelde het nieuwe jaar met een borrel in te wijden.

De begraafplaats van het
krijgsgevangenkamp Chungkai

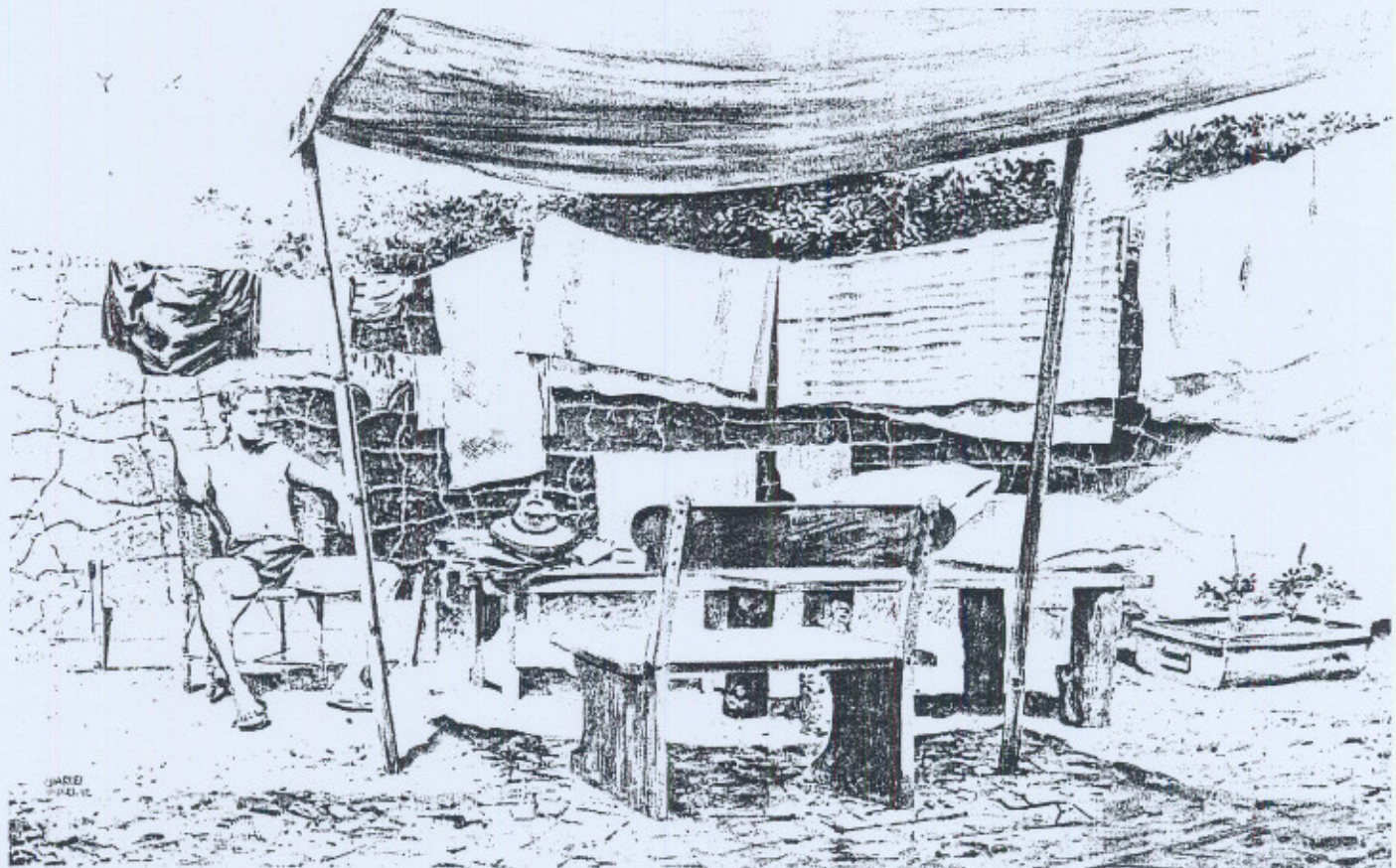

Al vertellende realiseer ik mij wel, dat een lezer of toehoorder van dit verhaal de indruk zou kunnen krijgen, dat het nog niet zo kwaad toeven was in de Thaise jungle, onder toezicht van onze goeddeels Koreaanse bewakers. Men moet zich echter goed realiseren, dat de hier vertelde lichtpuntjes (en er waren er wel meer), zich voordeden tegen de achtergrond van de ellende in ziekenbarakken en elders in het kamp, de talrijke grote ongemakken waarmee men voortdurend te kampen had en dat zij zich afspeelden in een tijdsbestek van ongeveer 1½ jaar.

De mensen die alleen somber voor zich uit bleven staren, ten prooi aan voortdurende angsten om zichzelf en de achtergebleven gezinnen, hadden m.i. alleen daardoor al een veel slechtere overlevingskans. Het was m.i. nodig, de schaarse lichtpuntjes te blijven zien, een gevoel voor humor te blijven onderhouden en te blijven genieten van de prachtige zonsondergangen, al of niet gezeten aan de voortstromende bruine rivier. Het was nodig jezelf zo goed mogelijk te verstrooien, deel te nemen aan bridge- en schaakevenementen en te blijven lezen in de boekjes die men zelf had meegenomen, of die men van anderen kon lenen. In die tijd heb ik er zelfs kans toe gezien enkele verzen te schrijven en op die manier uiting te geven aan gedachten waar verder niemand iets mee te maken had. Overigens heb ik die verzen tezamen met eerder door mij geschreven producten netjes opgeschreven en verzameld in een nog bewaardgebleven boekje, dat dan ook nog behoren kon tot de kleine hoeveelheid circulerende boeken en boekjes.

Inderdaad.....aan Chungkai moet ik terugdenken met zeer gemengde gevoelens: de symptomen van de doorgemaakte pellagra zijn zo goed als geheel verdwenen, al waren er bij een naoorlogse keuring te Batavia nog sporen van te vinden (verhoogde reflexen). Af en toe had ik een diarreetje van onbekende origine of een koortsaanval die met kinine werd bestreden. Malaria infecties heb ik in de kampen met zekerheid opgedaan, gegeven het feit, dat ik na de oorlog nog verschillende forse aanvallen heb doorgemaakt. Toen echter kon de diagnose met zekerheid worden gesteld per microscoop. Ik herinner mij, dat alleen in het kamp Nong Pladuk door mij een microscoop met een daarin spiedende laborant werd waargenomen. Het bleek daar, dat vele mensen malariaparasieten herbergden, zonder dat de klassieke derde en vierde-dagse uitbarstingen zich voordeenden.

Mijn verblijf te Chungkai werd beëindigd vroeg in het jaar 1944. Ik werd samen met collega De Jong overgebracht naar Nong Pladuk. In het daarover te geven verslag zal ik ook melding maken van de vele ongemakken die ons overkwamen, doordat ook de aanvoer van zeep, scheerzeep, scheermesjes, toiletpapier etc. niet plaats vond, terwijl achteraf is gebleken, dat deze zo noodzakelijke artikelen door het Rode Kruis o.a. wel degelijk ten behoeve van de geallieerde

Wandberen! Remedie: je hele hebben en houden een dag in de felle zon hangen. Terwijl de hele kamer wordt uitgemest houdt een van de vier bewoners de wacht bij de kostbare spullen.

krijgsgevangenen in Thailand en Birma aan de Japanners ter distributie zijn toegezonden. De Japanners drukten deze voorraden achterover of sloegen ze ergens op. Ook is er veel aan medicamenten en bovengenoemde artikelen door de Japanners voor veel geld aan de Thais verkocht en zo kwamen ze dus meestal niet ter bestemde plaatse. Naarmate de oorlog slechter ging verlopen voor de Japanners, kregen wij allengs meer van deze zo broodnodige voorzieningen ter beschikking, hetgeen voor velen echter helaas te laat kwam.

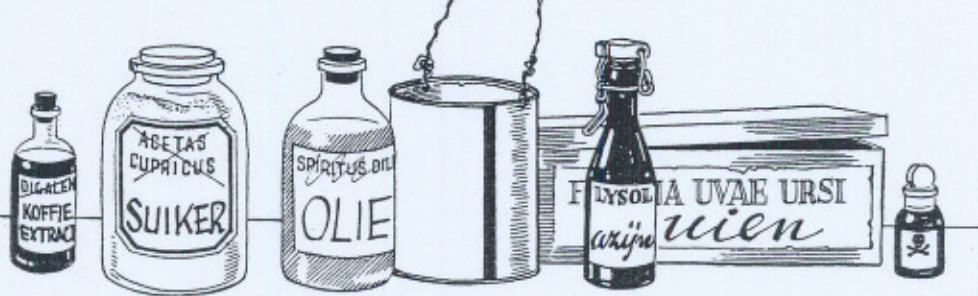
Een hoogst onaangename plaag vormden de luizen. Wantluizen waren in enorme aantallen aanwezig en iedere gevangene had om zo te zeggen zijn eigen huisberen, die overigens ook nog met het eigen bloed gevoerd moesten worden. Deze luizen, zich overdag schuil houdend in de klamboezomen en in de ontelbare reten van bamboe en atap behuizing, waren parachutisten, die zich als men te kooi gekropen was, als een zwerm op de weerloze gastheer lieten neervallen. Als men er een had doodgedrukt, verspreidde zich een walgelijke stank, waaraan men echter al spoedig gewend raakte. Het is bekend, dat deze diertjes met de toen bekende verdelgingsmiddelen feitelijk niet uit te roeien waren en waar wij geen enkel middel ter beschikking hadden, behalve het directe zonlicht, waarin zij binnen korte tijd het leven lieten, is het duidelijk dat met het periodiek uitspreiden van klamboes in de warme tropenzon, toch een hopeloze strijd werd gevoerd.

de wandluis, een der plagen...

Eerst na de oorlog zijn wij door bespuitingen met D.D.T. de on dieren kwijt geraakt. De kleren-luizen, ook, maar niet overal aanwezige, jeuk veroorzakende parasieten, konden wij moeilijk bestrijden. Daar zij zich echter niet ophielden in de reten van de behuizing, kon door het af en toe uitkoken van de nog aanwezige kleding de toestand in de hand worden gehouden. Deze kleren-luizen waren overigens ook overbrengers van typhieuze infectie en verschillende koortsende ziektebeelden, die van de een op de ander zullen zijn overgebracht via deze, sterk jeuk veroorzakende, kleine, vaak moeilijk te vinden diertjes.

Zowel in Chungkai als in Nong Pladuk en later ook in Nacon-Sassie bleven de luizen een voortdurende plaag vormen. De veronderstelling dat de eerste exemplaren door de Britten vanuit Changi b.v. in de kampen werden ingevoerd is m.i. niet al te gewaagd.

Er valt best wat te organiseren als je samenwoont met apothekers-assistenten.

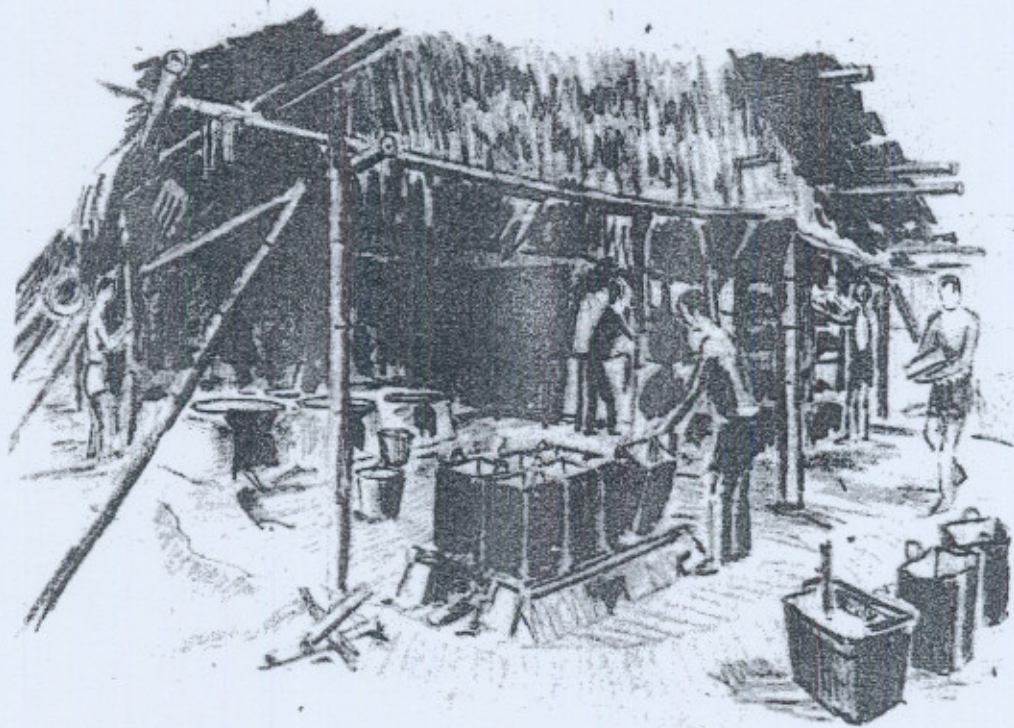
Licht beladen met onze schaarse bezittingen in de ransel en vermoedelijk ook wel in gezelschap van onze huisberen, werden de mensen van onze groep geladen op weldra overvolle vrachtwagens en vervoerd naar onze nieuwe bestemming, het Kamp Nong Pladuk, gelegen aan de spoorweg, enkele kilometers van Banpong in de richting Bangkok. Mijn belevenissen in dit kamp waren eigenlijk heel anders getint, maar daarom zeker nog niet minder angstwekkend en frustrerend.

Ofschoon het kamp Nong Pladuk niet meer lag in de Thaise jungle, maar midden in de Thaise samenleving tussen Banpon en Bangkok, bleek onze aankomst aldaar meteen een forse teleurstelling op te leveren. Chungkai had bomen, bosjes en de rivier, terwijl Nong Pladuk was gesitueerd op een volstrekt kale, droge, zeer zonnige zandvlakte. Als ik mij goed herinner, kwamen wij terecht in Nong Pladuk 2, een eerst kort tevoren nieuw opgezet en door de krijgsgevangenen gebouwd kamp, gelegen naast het al langer bestaande, vlak naast het spoorwegemplacement gesitueerde Nong Pladuk 1.

Door de omheining van N.P. 1 kon men het verkeer waarnemen en de treinen zien langskomen. In N.P.2 was dat niet mogelijk en wij werden ondergebracht in betrekkelijk nieuwe behuizingen. Er was een apotheekruimte met daarnaast een onderkomen voor ik schat een achttal artsen.

De Jong en ik vonden weer een plaatsje naast elkaar op de baleh-baleh. Naast mij aan de andere kant lag collega Aratoon, die chirurgische kwaliteiten bezat en bovendien nog een grote hoeveelheid sigaren, die hij had weten mee te torsen. N.P. was een werkkamp en de corveegelden werden daar weer voluitbetaald. De werkzaamheden waren niet te zwaar en bestonden, meen ik, goeddeels weer uit hout sprokkelen, corvee in de keukens en onderhoudswerkzaamheden aan spoorweg en Japanse barakken. Ik meen mij te herinneren dat in dit kamp de corveeërs met muziek uitgeleide werden gedaan en ook weer in het kamp werden verwelkomd bij terugkomst. Even buiten de omheining nam N.P.2 bevond zich een luchtafweerbat-terij, bemand met Indiase militairen, die uit eigen gelederen waren gedrost. Iedere keer als er geallieerde vliegtuigen in de buurt kwamen (wat in die maanden ook overdag begon plaats te vinden) kwam de batterij in werking, zonder dat wij daar overigens ooit enig resultaat van hebben waargenomen.

Een geïmproviseerde kampkeuken met
fornuizen van klei en waterbussen. Al
het water moest gekookt worden

N.P. 1 en 2, ingeklemd tussen het spoorwegemplacement en de luchtafweerbatterij, vormden als het ware een uitnodiging voor de geallieerde vliegers om er bombardementen op uit te voeren, al zullen die bestemd zijn geweest voor emplacement en batterij, alsook voor een aantal olie bevattende tanks aan weer een andere zijde van de beide kampen. Wij hebben het namelijk geweten, want in de loop van mijn verblijf in dit kamp, heb ik drie bombardementen meegemaakt, waarbij verschillende bommen en brandbommen in ons midden terechtkwamen, maar daarover later meer.

Ik heb in N.P. geen ziekenbarak onder mijn hoede gehad. Het kamp was verdeeld in een hospitaal- en een woongedeelte. Ik zal er wel ziekenrapporten gehouden hebben en patiënten poliklinisch hebben behandeld, maar veel is daar niet over te vertellen. De zware druk van het hospitaalwerk viel geheel weg en dat was natuurlijk heel prettig. Er waren zoveel artsen in dit, onder Hollandse leiding staande kamp, dat wij, nieuw-binnenkomers, blijkbaar niet behoefden te worden ingeschakeld in het hospitaalwerk, waarin overigens nog heel wat te doen bleef. Vanuit dit werkkamp werden af en toe weer partys gestuurd naar de kampen bovenstrooms aan de railroad en het was geen lolletje als men daarvoor werd aangewezen. Die partys werden daarheen gedirigeerd voor onderhouds- en herstelwerkzaamheden aan de gebouwde spoorweg, ook al omdat geallieerde vliegers in deze periode geregeld de spoorweg en de bruggen vooral, onder vuur namen. Bij die bombardementen en mitrailleurs hebben ook honderden P.O.W. ers het leven gelaten. Ik ben daarvoor gespaard gebleven, maar collega Churchill, mij nog bekend uit Hindato en die in N.P. een topfunctie bekleedde, overkwam het wel. Bij het afscheid dat wij allen toen van hem namen, werd hij o.a. toegesproken door een majoor van het K.N.I.L., onze oudste Nederlandse medicus, die daarbij de gedenkwaardige woorden sprak: "I wish you a good rice". Voorwaar in de gegeven omstandigheden niet eens zo'n gekke heilwens.

Ook werden in die periode gevangenen geselecteerd voor af- en overvoer naar Japan. Die partys werden goed gekleed en via Saigon per schip (death ships) naar Japan vervoerd. Vanwege de vele aanvallen van onderzeeboten in die tijd, zijn nogmaals honderden, zo niet duizenden omgekomen. Ook dat lot bleef mij bespaard, misschien wel, omdat ik in Indië geboren was en de Japanners alle Indische jongens uitsloten van transport naar Japan.

Het voedsel in N.P. was, meen ik redelijk van hoeveelheid en kwaliteit, al bleek hier en daar, dat de capaciteit van de keukens niet altijd berekend was op het soms plotseling toenemende aantal bewoners. In N.P. verbleven, als ik het mij goed herinner zo'n 5000 man.

Het overgrote deel van die 5000 man bestond uit Nederlanders en zoals gezegd was de kampleiding in Nederlandse handen. Die leiding had het in zoverre niet gemakkelijk, omdat de Japanse opperleiding werd gevoerd door een drietal notoire schurken, van wie er één na de oorlog door het tribunaal werd veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf (Mooie Karel) en er één, de medical gunzo (sergeant belast met medische aangelegenheden) aan het einde van de oorlog Harakiri pleegde, voordat de Japanse geheime politie (Kempetai) hem te pakken zou hebben genomen, wegens zware frauduleuze handelingen, gepleegd met betrekking tot het verhandelen aan de Thais van vrijwel alle genees- en verbandmiddelen die voor ons waren bestemd.

Het werken met deze schurken was natuurlijk niet gemakkelijk, maar bij mijn komst in dit kamp bleek het mij al heel spoedig, dat er allerwege en zeker ook van de zijde der artsen veel kritiek werd geleverd op die Hollandse leiding. Zij gingen hier en daar zo dictatoriaal te werk, zich daarbij vermoedelijk ten onrechte beroepende op zogenaamde Japanse orders. Naar het schijnt hebben zich, b.v. met betrekking tot het beheer van de nog aanwezige medicamenten en de in die tijd, ondanks het wanbeleid van de medical Gunzo, toch nog binnengekomen zendingen van het Rode Kruis (de oorlog verliep slecht voor de Jappen), aanzienlijke botsingen tussen leiding en artsen voorgedaan.

Ook vanwege geheel andere, door de leiding genomen maatregelen en onnodige dictatoriaal opgelegde voorschriften, ontstond geregeld een forse deining. Zo zeer zelfs, dat velen opmerkten, dat wij nu niet zo zeer meer gevangenen waren van de Jappen, alswel van de Nederlandse kampleiding. intussen is het die leiding wel gelukt via dit bij de Jappen in de smaak vallende beleid, dingen gedaan te krijgen, die hen anders waarschijnlijk niet zouden zijn gelukt.

Omdat dat verderop in het verhaal zal blijken zeer belangrijk te zijn geweest, wil ik hier speciaal vermelden, dat vanwege het Rode Kruis een zeer belangrijke zending chirurgische instrumenten, prachtige operatiesets, bloedplasma, morphine sulphanilamiden etc, etc in de apotheek kon worden opgeslagen en voor gebruik gereed gehouden of uitgegeven.

Ik heb mij in de c.a. 5 maanden dat ik in N.P. 2 verbleef zover mogelijk verwijderd gehouden van de beroeringen rond de kampleiding. Dat werd mij gemakkelijk gemaakt door mijn nog jeugdige anciënniteit en de omstandigheid dat ik buiten het hospitaal woonde en dus geen belangrijke medische taak te vervullen had.

In die tijd ook kwamen er wat voedingspakketten (Rode Kruis) binnen het kamp terecht. Van de totaal verstuurde hoeveelheden was echter zoveel achterovergedrukt, dat één pakket onder 7 á 8 gevangenen moest worden verdeeld. Het is de enige maal geweest in $3\frac{1}{2}$ jaar tijd, dat ik er iets van gehad heb. Mijn oogst bestond uit een pakje Chesterfields, een blikje Nasi goreng en een overigens ook zeer welkom stukje toiletzeep.

*'Hm! Beslist géén vin de pays.
Iets als Rosé d'Anjou mis-
schien...*

*Nee, meer een Bourgogne van
een verrekt goed jaar!"*

De rijst werd eerst goed gewassen om stof en andere ongerechtigheden er uit te verwijderen. In de hete middaguren — de Jap doet dan niet intensief de ronde — werd de ketel op het vuur gezet.

De rijst werd uitgekookt tot het water melkwit zag. Na afkoeling werd de rijst verwijderd en de gist met het witte sap gemengd. Aan dit mengsel werd vervolgens suiker, rijkelijk suiker, kilo's suiker toegevoegd.

De grote mandfles, ontdaan van de mand om het gistingsproces beter te kunnen volgen, was reeds in mijn kamer geplaatst en daar werd voorzichtig de kostbare vloeistof, bijna veertig liter overgegoten.

Om een superfijne gisting te verkrijgen werd voor alle zekerheid een flinke hoeveelheid gedroogde hop in de fles gemikt.

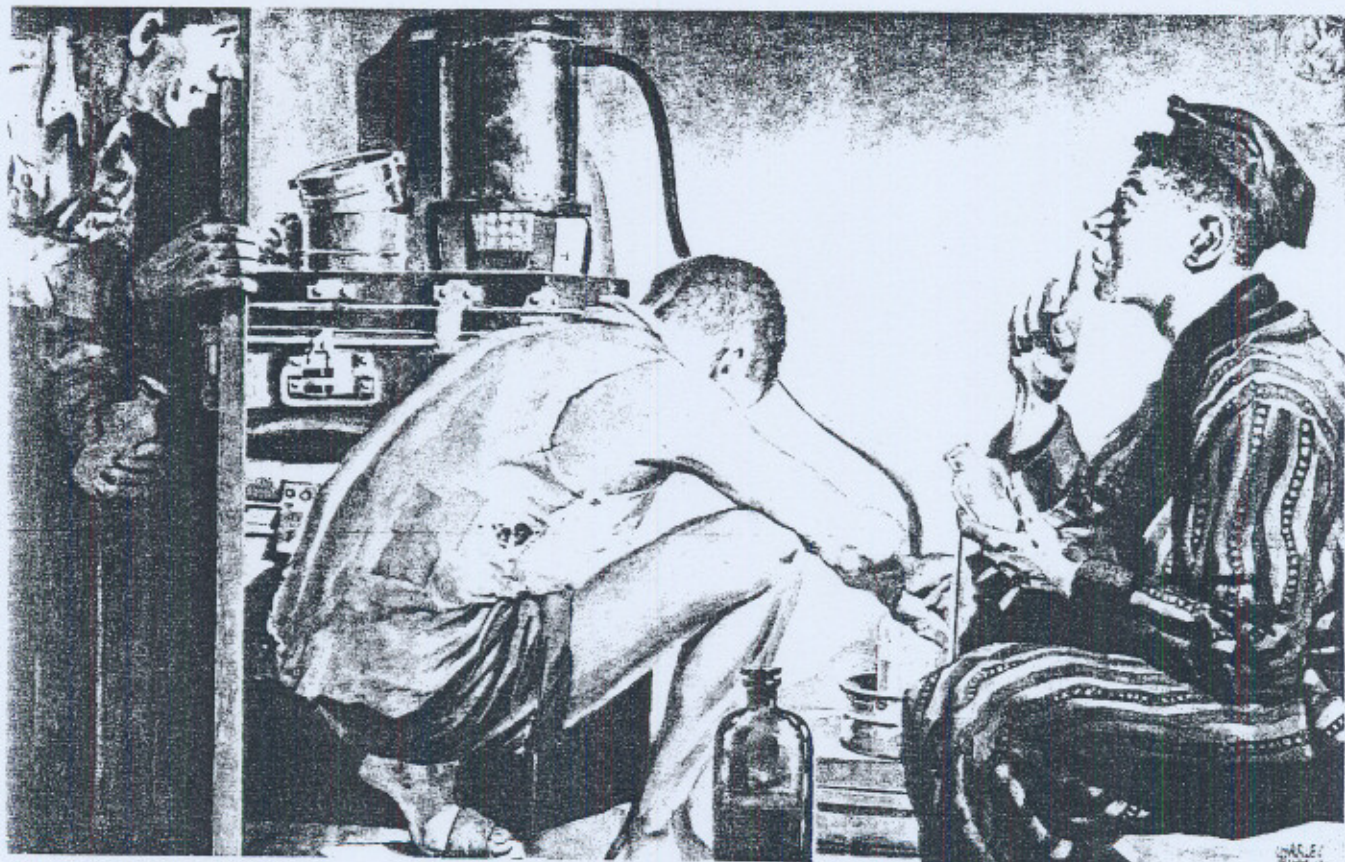
Daarna ging de stop er op en over het geheel wierpen we een oude deken.

Het gistingsproces kon beginnen.

Tien dagen later, midden in de nacht, vloog met een knal, de stop voor het eerst de lucht in.

Onze wijn was onderweg!

Even een slaapmutsje halen.

Op de kale, zonnige woestenij mochten wij nu ook sport gaan beoefenen, als het Mooie Karel althans inviel daar toestemming voor te geven. In een kwade bui trok hij die toestemmingen even zo gemakkelijk weer in. Onder leiding van deze Mooie Karel werd er in N.P.2 veel meer gemept en geslagen als in Chungkai. De eideloze appels bleven een beproeving en wanneer de Jappen meenden of vonden, dat er ergens niet voldoende eerbied werd getoond voor het Keizerlijke Japanse leger, volgden afstraffingen of ook wel eens een gedwongen mars op blote voeten over het hete asfalt naar Banpōg en terug. Daar zij er niet tegenop zagen ook zieken aan zo'n mars te laten deelnemen, is het duidelijk dat de gevolgen vaak desastreus waren. In het hospitaal heerste dezelfde ellendige toestand als b.v. in Chungkai. Er zijn ook in N.P. vele doden ten grave gedragen. Volgens collega Cannoo, die een boek over de kampen geschreven heeft en die toen in het hospitaal werkzaam was, stierven per dag enkele zieken en is het topaantal 15 per dag geweest.

In N.P.2 was een gistfabricage op touw gezet, onder leiding van Wageningse ingenieurs. De producten ervan waren zeer belangrijk voor het hospitaal en voor de voorschrijvende artsen (gistcellen). Het was echter ook zeer gemakkelijk om van de gistproductie alcohol te brouwen. Dat deden de gistbrouwers dan ook af en toe en men kon (clandestien) b.v. bij een feestelijke gebeurtenis, zoals de viering van een verjaardag, een hoeveelheid van niet eens zo slecht smakende alcoholische drank bestellen tegen een geringe geldelijke tegenprestatie. Op zekere avond werd in een der hospitaal barakken een verjaardag gevierd van een van de patiënten en bij die viering waren verschillende artsen aanwezig, alsmede enige Engelse vrienden van de jarige. Zittend op de baleh-baleh werd het een zeer gezellige bijeenkomst, die naarmate de tijd vorderde en het alcoholpercentage in het bloed steeds meer opliep, een wat luidruchtig karakter begon te vertonen. Wij zongen oude liederen uit de studententijd, waarvan ik er ook een ten beste gaf. Dat lied had klaarblijkelijk een aanstootgevende inhoud, want er werd de volgende dag een klacht ingediend bij de kampleiding. Intussen verliep het feestje naar genoegen van de deelnemers eraan en om een uur of 11 begaf iedereen zich naar zijn slaapstede, zonder dat rondlopende Japanse schildwachten enig roet in het eten gooiden. Onze Engelse vrienden verging het echter slecht op de thuisreis naar de legerstede. Elkander steunend bij de onvaste gang, verzeilden zij in een diepe greppel tussen de barakken en konden er niet meer zelf uitklauteren. Bij hun pogingen daartoe, trokken zij de aandacht van een patrouillerende schildwacht. Ze werden opgebracht naar het Japanse wachtlokaal. De Jappen constateerden, dat zij beschonken waren en de verdachten verdedigden zich met de bewering, dat dat niet mogelijk was, omdat zij slechts gist gedronken hadden. De Engelsen kregen een pak slaag en moesten verder de gehele nacht in de houding blijven staan bij het wachtlokaal. De Jappen

CHARLES
BURNETT

Mijn 'wijnfabriek'.

Gistend en borrelend, groeide onze 'Vino del Campo'. Toen de stop meerma-
len er af vloog, liet ik de fles voortaan maar open. Een week later werd het
brouwsel voor het eerst getest. Likkebaardend wachtte ieder zijn beurt af om
voorzichtig de dikke en troebele drank te proeven, te keuren en nogmaals te
proeven.

Het was wijn! Lekker, pittig en tintelend van smaak. Nu nog zorgen dat hij
grandioos werd. De bosbessen werden uitgekookt en de zwart-rode stroop
werd bij de wijn gegoten die nog een paar weken moest rijpen. Tot ieders
genoegen werd voor alle zekerheid de drank nog iets aangesterkt met een fles
'spiritus fortior'. Twee weken later werd alles door een filter van verbandgaas
gehaald.

Begin december stond de eerste kruik op tafel en schonken we klare wijn!

besteedden de volgende dag wel enige aandacht aan de gistfabriek, maar alcoholische drank was daar toen niet meer te vinden. Het liep verder met een sisser af, maar de Kampleiding vond het nodig alle feestvierenden (Nederlanders) op de bon te slingeren. Wij moesten allen in gelid op de gestraften-parade verschijnen na gehoord te zijn. Wij werden schuldig bevonden en de strafmutatie luidde: "Op een verjaardagsfeestje alcoholische drank gebruikt, waarbij hij had moeten begrijpen, dat kampbelangen in gevaar hadden kunnen worden gebracht!" Wij hebben ons over deze mutatie niet beklagd. De toegemeten straf luidde: 10 tical boete voor de patiënten en de niet in het hospitaal werkende doktoren en 20 tical boete voor de wél in het hospitaal werkzame doktoren, die immers verantwoordelijk waren voor de gang van zaken in de ziekenbarakken.

Op 29 juni, de verjaardag van Prins Bernhard werd ons overigens de helft van de boete gerestitueerd.

De tegen mij ingediende klacht wegens het zingen van een onzedelijk lied werd niet ontvankelijk verklaard, daar niemand ernaar had behoeven te luisteren.

In Nong Pladuk 2 is verder weinig opmerkelijks gebeurd. Er kwamen wel steeds meer geallieerde vliegtuigen overvliegen op weg naar te bombarderen vijandelijke doelen.

De Japanners wensten een reorganisatie te bewerkstelligen door het hospitaalge-deelte met vrijwel alle medici over te brengen naar N.P.1, dat dus gelegen was vlak naast het station Nong Pladuk.

De overbrenging geschiedde op 5 november 1944.

Gedurende vele uren op de 3de november zagen wij allen een klein vliegtuigje op grote hoogte rondcirkelen boven ons kamp en de omgeving. het leek een verken-nings vliegtuigje te wezen.

In de nacht van 6 op 7 november had het grote bombardement van N.P. plaats. Ik was toen ondergebracht in een grote, op palen gebouwde barak; ik had ergens in het midden daarvan mijn tkartje neergelegd en mijn klamboe (muskietennet) opge-tuigd. Vanuit de barak voerde een vrij hoge trap naar de begane grong. Onze ba-rak was een frontbarak, gelegen aan een pleinachtige zandvlakte, met als ik het mij goed herinner, een vijvertje in het midden.

Omstreeks middernacht hoorde ik een eskader vliegtuigen overkomen, hetgeen des nachts in die tijd wel eens meer gebeurde. Misschien wel vanwege het geobser-veerde verkenningsvliegtuig, voelde ik mij onrustig en ging bovenaan de trap staan luisteren en kijken in de maanlichte nacht. Toen hoorde ik het eskader, dat was overgevlogen terugkomen in onze richting. Ik voelde het onheil aankomen en sloeg alarm in onze barak. Allen konden nog via de hoge trap de begane grond bereiken, om zich ergens en zo mogelijk in een ondiep greppeltje of al-

thans zo plat mogelijk tegen moeder aarde neer te leggen en dekking te zoeken. Vlak daarna suisdan de bommen naar beneden. Er ontplofte er een op enkele tientallen meters van ons vandaan, vlak bij het vijvertje en er sloeg er een door het dak van onze barak heen, midden in de achter ons gesitueerde ziekenbarak. ook elders hoorden wij het inslaan van de bommen, zowel buiten als in het kamp naar het scheen. Ik heb aan de hierop volgende periode praktisch geen herinneringsbeelden overgehouden. Ik moet in een shock toestand zij geraakt; het enige dat ik mij goed kan herinneren is, dat ik als het ware automatisch en intuïtief overeind gekrabbeld ben vanuit mijn liggende positie om hulp te gaan bieden bij de achter ons liggende barak, waaruit een verschrikkelijk gejammer en gegil opklonk. Ik herinner mij ook nog, dat ik wederom instinctief onmiddellijk op de grond ging liggen, zodra het gegier van de vallende projectielen klonk. Het bombardement duurde enige uren en van wat ik die tijd heb gedaan, weet ik niets meer. Vermoedelijk heb ik samen met anderen gepoogd gewonden te halen uit de getroffen barak om ze naar elders te vervoeren. het eerste dat ik mij weer te binnen kan brengen, is het feit, dat wij enkele uren later (toen de vliegtuigen waren verdwenen) bezig waren zwaar- en lichtgewonden zo goed mogelijk te verbinden en te verzorgen, totdat in de loop van de volgende ochtend door chirurgische teams aan deze ongelukkigen meer adequate hulp kon worden geboden. Gedurende de nachtelijke uren mocht geen licht worden ontstoken, hetgeen het reddingswerk ernstig bemoeilijkte.

Later bleek dat op het spoorwegemplacement een trein was getroffen, waarmee brandstof en olie voor het front werd vervoerd. Er ontstond daarbij een grote brand en de agerende vliegers hebben vermoedelijk verder daarop hun aandacht geconcentreerd, waardoor er niet nog meer bommen in het kamp terecht zijn gekomen.

Het was een nacht vol verschrikkingen en als ik mij goed herinner zijn er toen direct ruim 70 doden en een 200-tal gewonden gevallen. het dodental is later, meen ik, tot boven de 100 gestegen.

Eerder vertelde ik reeds, dat er in de loop van de vorige maanden uitstekende chirurgisch instrumentarium, alsmede b.v. bloedplasma, aether en morfine in het kamp waren aangevoerd, voorzieningen, die ons bij wijze van uitzondering wel hebben bereikt en vermoedelijk, omdat de oorlog zeer ongunstig voor de Japaners begon te verlopen. Deze voorzieningen kwamen n.l. niet van de Japanse autoriteiten, maar werden b.v. door het Rode Kruis t.b.v. de krijgsgevangenen naar de geïnterneerden gestuurd. Zij hebben slechts zelden hun bestemming bereikt. In N.P.1 kwamen de zendingen natuurlijk zeer goed van pas. er is door de chirurgische teamt, waarin zowel Nederlandse alsook enkele Engelse chirurgisch geschoolde krachten dagen achtereen aan tafels werkten, prachtige en zeer bewonderenswaardige arbeid gepresteerd.

Na het bombardement kreeg de voortreffelijke kampcommandant, de Engelse overste Tussey gedaan, dat er schuilloopgraven mochten worden gegraven, wat voordien steeds door de Jap van de hand gewezen was. Die loopgraven zouden hun nut nog duidelijk bewijzen, want enige weken later volgde er weer een bombardement, nu in de namiddag.

Wij zagen nu de vliegtuigen in formatie aan komen vliegen en doken weg in onze loopgraven. Het doelwit was kennelijk wederom het spoorwegemplacement, met een daarnaast gelegen Jappenkampement, maar toch vielen er weer enkele bommen binnen ons kamp. Een ervan viel in een loopgraaf en er waren wederom enkele doden te betreuren. Ik herinner mij niet meer of het direct na dit bombardement gebeurde, of op een wat latere datum, maar wij kregen ook nog een aanval met brandbommen te verduren. Een flink gedeelte van onze barakken brandde af, ook al omdat blussingswerk slechts kon worden gedaan met aan elkaar doorgegeven emmertjes water.

Bij het eerste bombardement hadden zowel de keuken alsook de apotheek een tref-fer gekregen, wat natuurlijk veel moeilijkheden met zich meebracht en bij de brandbommenregen ging mijn toenmalige woonruimte in vlammen op en hield ik alleen nog over wat mij om het lijf hing. Daar bij het eerste bombardement op 6 november mijn muskietennet door bomscherven totaal was vernield, kwam ik wel geheel berooid, maar levend en ongeschonden tevoorschijn uit de acties, die onze geallieerde vrienden ons (natuurlijk ongewild) hebben laten doormaken.

Overste Tussey drong bij de Japanners aan op opheffing van het kamp N.P., vanwege het gebeurde en de evident gevaarlijke situering vlak naast het spoorwegemplacement. Dit verzoek werd in Januari 1945, als ik het wel heb, ingewilligd, maar intussen was ik reeds overgeplaatst naar Nacon-sassie, mij laatste kamp in krijgsgevangenschap. Alle bewoners van N.P. werden vervoerd naar elders en velen verscheept naar Japan, hetgeen zoals ik reeds eerder vertelde, voor menigeen de dood betekende

NACON - SASSIE

Over Nacon-sassie kan ik met enige voldoening verhalen, ofschoon het natuurlijk een miserabele toestand bleef en ofschoon ik zoals later is gebleken, nooit dichterbij de dood ben geweest dan juist daar.

Nacon-sassie was in feite een kampong, gelegen aan een zijkanaaltje van de grote rivier. De spoorbrug over die rivier was weggebombardeerd en ons werk bestond uit het herbouwen van die brug en het overladen uit prauwen in gereedstaande treinwagons, van voedsel en benodigdheden voor het Japanse front. Onnodig te zeggen, dat ik met aanvankelijk een 300-tal Nederlandse P.O.W-ers terecht was gekomen op een plaats die waarschijnlijk nog gevaarlijker was gelegen dan Nong Pladuk.

Nu was ik in ons gezelschap de enige officier, maar mocht van de Japanner geen kampcommandant zijn vanwege het feit dat ik arts was. Een adjudant onderofficier moest die rol op zich nemen en ik bewaar aan de samenwerking met die man, waarvan mij de naam helaas is ontschoten, de beste herinneringen. Wij runden in volledige harmonie gezamenlijk dit kamp, al kon men in de beginfase nauwelijks van kamp spreken.

Wij werden gehuisvest in een aantal onderkomens, gelegen aan het kanaal. Het bleek al gauw, dat wij in deze nieuwe situatie te werk werden gesteld bij de Japanse aan- en afvoer dienst, terwijl onze bewakers inderdaad Japanners waren en geen Koreanen, zoals in de voorliggende periode vrijwel steeds het geval was geweest. Daar bij een aan- en afvoer dienst, in welk leger dan ook, niemand iets tekort komt, omdat men uit de beschikbare en te vervoeren materialen en leefkost eenvoudig steelt wat men nodig heeft, verbeterde de toestand van de krijgsgevangenen aanzienlijk. Daar bovendien de Japanse leiding ter plaatse blijkbaar van de juiste mening was, dat men arbeiders goed te eten moet geven, als men zware arbeid van hen verlangt, bleek ook het dagelijks menu voor de omstandigheden zeer goed te zijn. Zwaar was de arbeid inderdaad en vaak moest door de mensen wel 12 uur achtereen zwaar worden getild, gesjouwd en aan de brug gewerkt. De directe leiding over ons werd, zoals dat meestal het geval was in die jaren, door een sergeant (gunsho) uitgeoefend. Ofschoon wij natuurlijk geenszins op hem gesteld waren, want het was een naar onze behoefte te bemoeizuchtig kereltje, moet ik ook achteraf wel stellen, dat deze sergeant voor zover ik het geheel kan beoordelen, de hem opgedragen taak redelijk goed heeft opgevat.

Toen ik mij b.v. op een gegeven ogenblik tot hem wendde met het verzoek om me meer rund- en varkensvlees in het menu te geven, omdat van het ons veelal verstrekte gevogelte (eenden en soms kippen) veel van het te verstrekken gewicht afging door het plukken van de veren, is dat verzoek ingewilligd en kregen wij wat verlangd werd. Ikzelf behoefde dus niet mee te werken aan de brug en het sjouwwerk en had dus alle tijd om mij zo goed mogelijk te wijden aan de gezondheidstoestand van mijn mensen. Ook hier kwam een gunstige reactie van de sergeant mij te hulp. Toen ik hem vertelde, dat ik te weinig geneesmiddelen meer

had om de zaak redelijk te runnen, werd ik door hem meegenomen naar een van de basiskampen om mijn voorraad aan te vullen. De fysieke toestand van mijn groep ging zienderogen vooruit, ondanks de inderdaad zeer zware arbeid die zij moesten verrichten.

De aanvankelijk nog regelmatig voorkomende malariaaanvallen deden zich steeds minder voor. ook bij later aan onze groep toegevoegde Engelsen en Australiërs nam ik het zelfde verschijnsel waar.

Intussen bleek reeds vrij spoedig, dat wij ons bevonden bij een voor onze geallieerden begeerlijk doelwit. In de paar weken dat wij gelegerd waren aan het kanaal, deden zich enkele malen akties voor van onze geallieerde vrienden, tegen de in een herstelfase bevindende, op enige honderden meters van ons vandaan gesitueerde brug. Het waren geen aanvallen met een groot aantal vliegtuigen en soms was het er maar één, maar wij waren vanzelfsprekend doodsbang voor de gevolgen van de elkaar geregeld opvolgende bombardementen en bombardementjes.

Op zekere dag kwam er ook nog een formatie mitrailerende jachtvliegtuigen over ons heen scheren. Wij zochten bij die aanvallen dekking in sloten en greppels ook al omdat er geen schuilloopgraven aanwezig waren. Enkele malen wierpen onze vrienden ook tijdbommen af, die dan door de gehele dag door ergens tot ontploffing kwamen. Als door een wonder leden wij bijdit geweld geen verliezen.

Mijn positie in dit kampje was natuurlijk een andere dan in de vorige kampen, daar ik de enig aanwezige arts, maar ook de enig aanwezige officier was. Ik stelde daarom een rekest op aan de Japanse kampcommandant in welk rekest gevraagd werd om beschermingsmaatregelen (loopgraven) of zo mogelijk een verplaatsing van het kamp naar een veiliger plek. Ik wilde dit rekest persoonlijk overhandigen aan de Japanse kampcommandant, die even verderop in een Thais huis verbleef. Ik wist wel dat dit tegen de Japanse regels was, omdat alles behoorde te geschieden via de eerder genoemde sergeant (gunsho), maar ik wilde er zeker van zijn, dat het verzoek niet bij die sergeant zou blijven steken. Onze eigen kampcommandant, de eerder genoemde adjudant onderofficier stond erop het rekest mede te ondertekenen en het gezamenlijk met mij te gaan aanbieden. Aldus is geschied en het leverde ons een pak slaag op van de gunsho. Maar toch wel tot mijn verbazing werd het kamp inderdaad verplaatst naar een bomengroep midden in de sawah's en derhalve goed gecamoufleerd. De afstand tot de brug werd er ook door vergroot tot , ik denk, ongeveer 700 à 800 meter. Wij hebben van verdere acties geen last meer gehad.

Intussen bleef het werk voor de mensen zeer zwaar en rustdagen waren er niet bij

De voeding bleef echter redelijk goed en ik zag wel kans ieder op zijn beurt eens een rustdag te verschaffen, onder dekmantel van een meestal niet bestaand ziekteproces.

In dit kamp had ik geen hospitaal ter beschikking en had zo'n inrichting ook feitelijk niet nodig. Eventuele zieken bleven gewoon op hun legerstede kwartierziek te bed.

Mijn groep werd in de loop van de volgende weken uitgebreid met groepen Engelsen en Australiërs, die aanvankelijk volop meegenoten van onze Nederlandse keuken, maar al betrekkelijk gauw op hun eigen wijze de pot wilden gaan koken. Dit werd door de Japanners toegestaan. Totaan het einde van de oorlog verbleven wij dan met zo'n 6 à 7 honderd man in dit kamp in de sawahs.

Het leek wel duidelijk, dat de Jappen de oorlog gingen verliezen en vele onderlinge gesprekken en speculaties hielden zich bezig met de manier waarop het slot van onze beproevingen zich zou manifesteren. Ook de Thais kregen het blijkbaar in de gaten, want zij smokkelden pamfletten het kamp in, waarin stond te lezen o.a., dat het eind van de oorlog nabij was en dat wij ons maar niet ongerust moesten maken, want zij zouden alle Jappen wel de nek afsnijden, zodra zich daartoe de gelegenheid ging voordoen. Dat was nu wel een bemoedigend teken, maar wij waren er geenszins gerust op dat wij er in de slotfase zonder kleerscheuren zouden afkomen en het is uit de later bekend geworden gegevens wel duidelijk geworden, dat wij daar alle redenen toe hadden. Bijvoorbeeld werd ons kamp, dat aanvankelijk geen, of althans maar een sumiere omheining had, allengs omringd door hoge aarden wallen, die ook door onze eigen mensen moesten worden opgeworpen. Op die wallen werden 4 mitrailleur nesten gebouwd, waarbij het, toen zij klaar waren bleek, dat de lopen van de mitrailleurs naar binnen en dus op ons waren gericht.

Intussen bleek bij de werkzaamheden aan het kanaal en bij de brug, dat het Japanse leger op de terugtocht was, Vele zieke en gewonde Japanse strijders werden per goederenwagon aangevoerd bij de nog steeds kapotte brug. Die brug was op een gegeven ogenblik wel weer hersteld, maar de eerste trein die erover reed gleed van de dijk af en de brug werd enige dagen later weer vernield door enige geslaegde voltreffers van onze geallieerde vrienden.

De op de terugtocht zijnde Japanse troepen verkeerden in een zeer beklagenswaardige toestand. Er was kennelijk geen medische verzorging voor hen. Het eten dat zij kregen moest door de Japanse kok worden bereid en ik heb enkele malen waargenomen, dat deze kok bij het bereiden van rijstballen voor zijn zieke en gewonde kameraden, daarin een keisteen van goed formaat aanbracht. Ik heb hem gevraagd waarom hij dat deed en hij antwoordde: "Zij verdienen toch niet beter, want ze zijn op de vlucht."

TO ALL ALLIED PRISONERS OF WAR

THE JAPANESE FORCES HAVE SURRENDERED UNCONDITIONALLY AND THE WAR IS OVER

WE will get supplies to you as soon as it is humanly possible and we will make arrangements to get you out. Because of the distances involved it may be some time before we can achieve this.

YOU will help us and yourselves if you act as follows :

1. Stay in your camp until you get further orders from us.
2. Start preparing nominal rolls of personnel giving the fullest particulars.
3. List your most urgent necessities.
4. If you have been starved and underfed for long periods do not eat large quantities of solid food, fruit or vegetables at first. It is dangerous for you to do so. Small quantities at frequent intervals are much safer and will strengthen you far more quickly.

For those who are really ill or very weak fluids such as broths and soups, making use of the water in which rice and other foods have been boiled, are much the best.

Gifts of food from the local population should be cooked. We want to get you back home quickly, safe and sound, and we do not want you to risk getting diarrhoea, dysentery and cholera at this last stage.

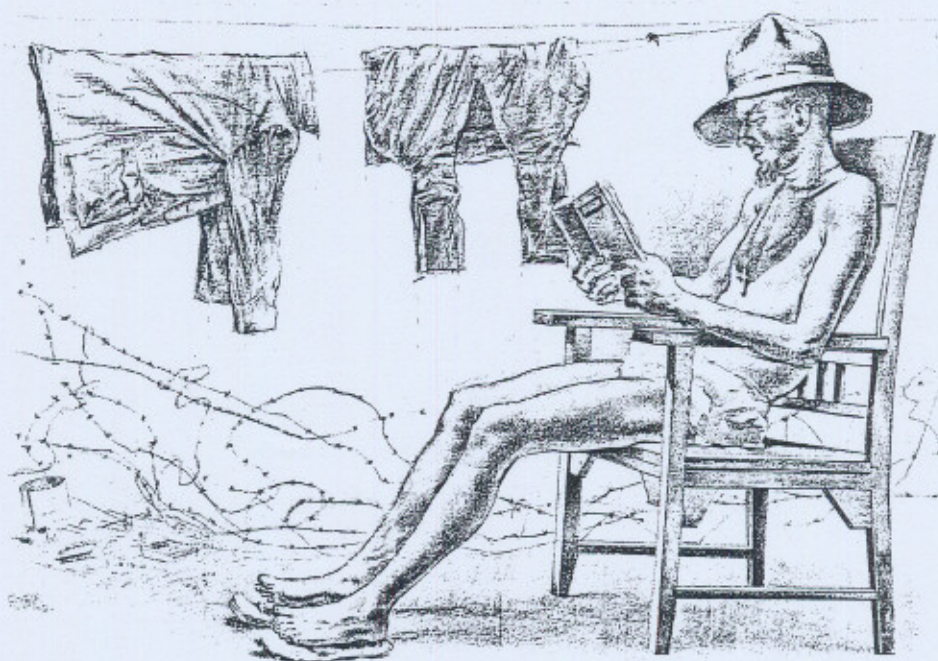
5. Local authorities and or Allied officers will take charge of your affairs in a very short time. Be guided by their advice.

Drinkwater werd aan deze gewonden ook niet verstrekt en als zij erom vroegen of smeekten, luidde het antwoord: "Daar is toch de rivier en daar is drinken genoeg". Het is meermalen voorgekomen, dat onze jongens deze ongelukkigen een sigaretje wilden geven of het verlangde drinkwater, maar de Japanse schildwacht verbood dat steeds nadrukkelijk. Het duurde soms uren en dagen voordat het terugtrekkende leger met prauwen naar de overkant van de rivier werd gebracht. Bij die gelegenheden kan ik gerust stellen, dat wij er beter aan toe waren dan de in Burma verslagenen. Als een ander voorbeeld wil ik nog noemen, dat een onzer werkers flink verwond werd bij de werkzaamheden. De gunsho nam terstond alle maatregelen om de betrokkene per jeep te laten afvoeren naar een hospitaal kamp.

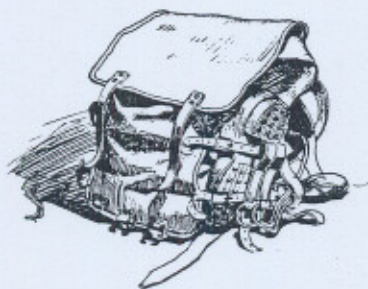

Zo kwam dan geheel plotseling en nog onverwacht het einde van onze gevangenschap. Op zekere ochtend ontbood de Japanse kampcommandant, een luitenant, onze kampcommandant, mijzelf en nog vier sergeantenleiders van werkgroepen, op een afgelegen gedeelte van het kamp en deelde ons mee, dat de oorlog afgelopen was. De Amerikanen, zo deelde hij mee, gooiden hele steden met alle inwoners in puin. Zij zouden dat in Amerika ook kunnen doen, maar wilden dat niet en daarom moest de oorlog wel beëindigd worden. Wij moesten nu verder het kamp zelf gaan runnen en zouden over enkele dagen worden overgebracht naar het nabij gelegen basiskamp Nacon Pathom. De Japanners zouden op de volgende dag onze werkzaamheden bij de spoorbrug gaan overnemen. Daarna nam hij onze kampcommandant en mij apart en zei: "Ik moet nu dadelijk dit nieuws aan mijn mensen gaan mededelen. Zij zijn nog in het geheel niet voorbereid op dit plotselinge einde en zullen vanavond allemaal dronken zijn. Wij hebben echter nog altijd de geweren en de mitrailleurs en daarom zou ik u aanraden maatregelen te nemen zodanig dat Uw mensen nuchter blijven, anders voorzie ik allerlei ellende. Onze voortreffelijke kampcommandant droeg na het meegedeelde onmiddellijk het commando aan mij over, omdat ik de enig aanwezige officier was en wij besloten toen tezamen de mensen bij elkaar te roepen, zodra dat mogelijk was, want zij waren nog aan het werk.

Intussen hebben wij inderdaad een zoekactie gehouden naar de bij de mensen weldegelijk aanwezige drank en die tijdelijk in beslag genomen. Toen iedereen inderdaad verzameld kon worden, heb ik zo goed als mij dat mogelijk was in het Engels en daarna in het Nederlands de blijde tijding bekend gemaakt en de motivering van het tijdelijk in beslag nemen van alcoholische dranken. Wij moesten toch duidelijk proberen die avond en nacht zonder kleerscheuren door te komen. Die avond (en dat was n.b. onze bevrijdingsavond), liepen inderdaad vrijwel alle Jappen stomdronken en lallend door het kamp en bleven onze mensen: Nederlanders, Engelsen en Australiërs redelijk nuchter. Tot onze grote opluchting hebben zich zelfs tussen Japanners en Australiërs geen noemenswaardige inci-

Bommenrichter Van der Eyck droogt zijn enige pak.

Menigeen had slechts één pakeen en moest er goed op passen, vooral als het na de was te drogen hing.

De kledingsituatie werd steeds slechter en er werden geen nieuwe kleren verstrekt.

Alleen bij de Engelse en de Australische krijgsgevangenen in ons kamp kon je nog wat van hun spullen op de kop tikken.

Om aan geld te komen en daarvoor wat extra eten en tabak te kunnen kopen, waren ze soms maar al te gaarne bereid bijna al hun kleding aan de man te brengen.

denten voorgedaan.

Op de volgende morgen vertbonden de Japanners een m.i. ongelooflijk staaltje van discipline, door eenvoudig onze werkzaamheden over te nemen en aan ons de militaire groet te brengen, waar dat volgens de rangen normaal gebruikelijk was.

Na enige dagen werden wij inderdaad met vrachtwagens overgebracht naar Nacom Pathom en in die dagen behielden de Jappen hun geweren, omdat zij volgens de door de geallieerden gegeven bevelen het kamp moesten blijven bewaken.

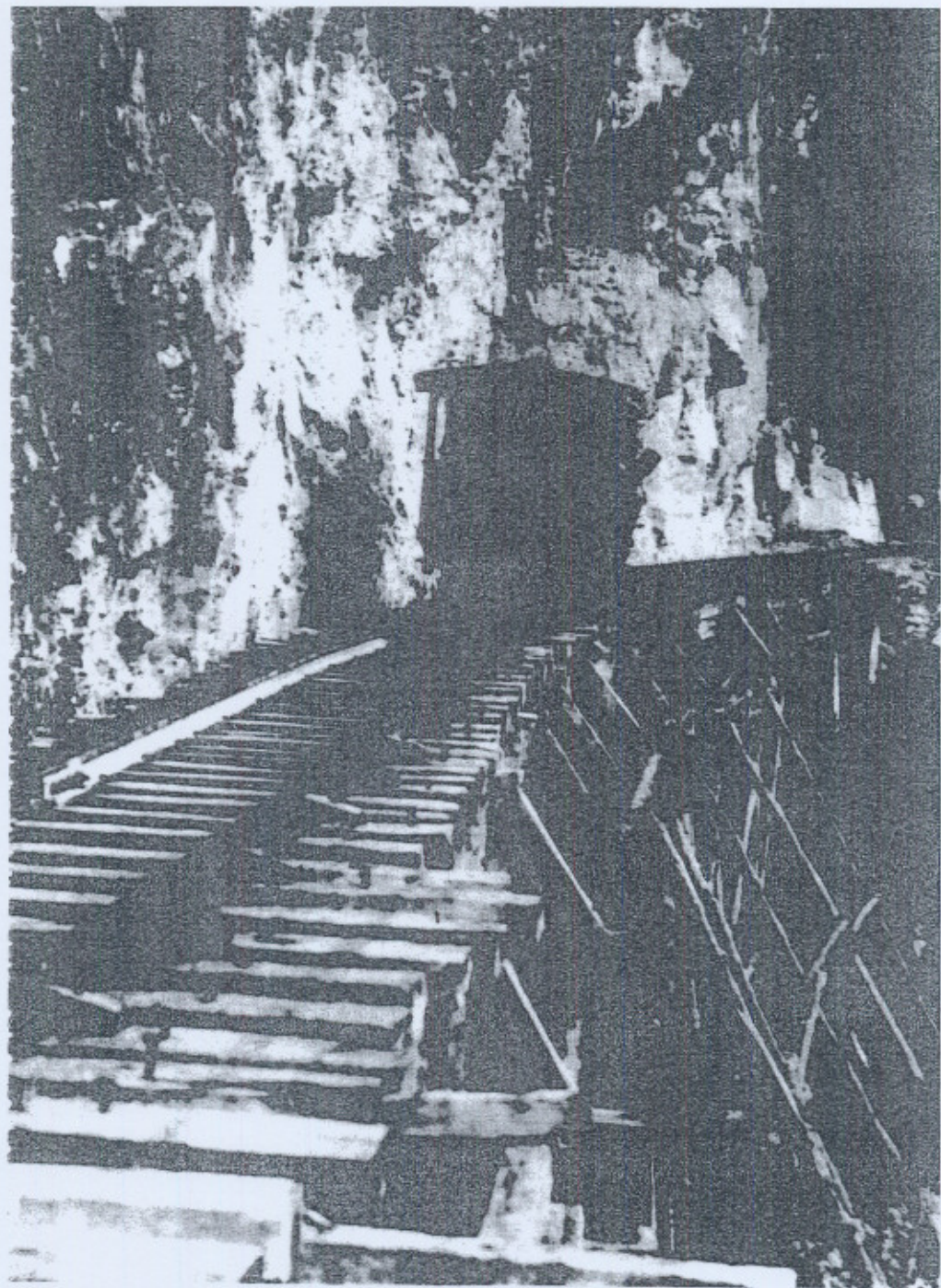
In de tussenliggende dagen vierden wij allen wel in eigen Nationale gelederen een soort primitief bevrijdingsfeestje, maar veel kon dat niet zijn. Wederom opmerkelijk was overigens dat de Australiërs mij uitnodigden om hun feestje bij te wonen, omdat ik erbij hoorde. Naar dat feestje ben ik met groot genoegen toegegaan, omdat ik vanzelfsprekend hun uitnodiging op zeer hoge prijs stelde.

Er was trouwens voor alle betrokkenen wel reden tot dankbaarheid en enige voldoening, omdat wij in de hiervoor beschreven periode in Nacon-sassie geen enkele dode te betreuren hebben gehad en dat nog wel in de laatste 6 maanden van krijgsgevangenschap.

Naar mijn mening bewijst deze laatste periode, dat het mogelijk zou zijn geweest een project als het aanleggen en onderhouden van deze strategisch belangrijke spoorweg door Thailand en Burma met aanzienlijk minder verliezen aan mensenlevens te doen volbrengen door grotendeels ongeschoolde krachten, wanneer de Japanners voor een behoorlijke voeding en legering hadden gezorgd en, zeer belangrijk ook, voor een juiste en goed geregelde aanvoer van bitter noodzakelijke genees- en verbandmiddelen. Ook de afwezigheid van behoorlijk materiaal om mee te werken, heeft vanzelfsprekend een kwalijke invloed gehad op het ziekte-en dodencijfer.

Mijn eerder gemaakte opmerking, dat ik nergens dichter bij de dood ben geweest dan in Nacon-sassie, berust op de, na de oorlog bij alle verslaggevers over de gevangenschapsperiode geuite overtuiging, dat de Jappen van plan zijn geweest om b.v. bij een landing van de geallieerden in Malakka alle krijgsgevangenen ter dood te brengen. Ook onze waarnemingen in Nacon-sassie wijzen dus sterk in die richting (wallen en mitrailleursnesten naar binnen gericht). De Japanse autoriteiten hebben echter na het vallen van de atoombom op Hiroshima en Nagasaki bevel gegeven alle eventueel bestaande orders of documenten hierop betrekking hebbend, te vernietigen, hetgeen inderdaad grondig is geschied, zodat een absoluut bewijs voor deze stelling nooit geleverd is kunnen worden.

In Nacom-Pathom kwamen wij terecht in een groot kamp, waarin wij weer vele oude makers terugzagen. Een kamp ook, waarvan de leiding druk doende was in contact

met de geallieerden een aftocht uit de doorgemaakte ellende te organiseren. Ik herinner mij, dat aan ons allen door de Kampcommandant een pamflet werd voorgelezen, dat door de geallieerde bevelhebbers was samengesteld en dat bedoeld was om hen die als eerste in contact zouden komen met die beklagenswaardige P.O.W-ers, voor te lichten over een te volgen benadering van de situatie. Er stond b.v. in, dat men ex-krijgsgevangenen niet onmiddellijk moest overladen met zware voeding waaraan zij niet meer gewend zouden zijn, hetgeen een zeer zinnige aanbeveling was. Verder stond er in (en dat verwekte grote hilariteit), dat men ons ook met de nodige omzichtigheid moest tegemoet treden, omdat wij vermoedelijk wel niet allemaal gek geworden waren, maar natuurlijk toch wel een beetje getikt (unbalanced).

Ik bleef niet lang in Nacom-Pathom, want reeds spoedig werd ik gedirigeerd naar het vliegveld Don Muang bij Bangkok om van medische zijde de evacuatie van krijgsgevangenen uit Thailand te helpen regelen en bewaken.

Er is mij in dat verband nog veel belangwekkends overkomen, maar dat valt dus buiten mijn schildering van wat mij persoonlijk in krijgsgevangenschap is te beurt gevallen.

Enkele cijfers

Totaal aantal krijgsgevangenen in Japanse handen	ca. 300000
In vrijheid gesteld (Aziaten)	ca. 160000
Naar Birma-Siam spoorweg gestuurd	ca. 61920
Afgevoerd (naar Japan b.v.)	ca. 11500
Bevrijd in Birma, Siam, Singapore	ca. 34492
Spoorloos verdwenen	ca. 428

<u>Naar landaard</u>	<u>Naar Birma.Siam</u>	<u>overleden</u>
Britten	23875	6318
Australiërs	6458	1800
Amerikanen	568	136
Nederlanders	17391	3098
F en H forces	10620	4250
Totaal	58912	15602

N.B. De F en H forces hebben ruim een half jaar aan de spoorbaan gewerkt in de laatste periode tot oktober 1943. Bij terugkeer in Singapore was 26,53% overleden. Na terugkeer liep het percentage in de hospitalen op tot 41%. Van de Nederlanders uit deze groep was het dodental 6,64% !

Gewichtsgegevens

Gemiddeld gewicht april '43 voor vertrek Java	Gem. gewicht 29-7- -44	gewichts- verlies in%
Officieren 75,6 kg	66,7 kg	11,8 %
Onderofficieren 72,2 kg	57 kg	21,1%
Minderen 67,8 kg	54,8 kg	19,2 %
Totalen 69,7 kg	56,5 kg	18,9 %

Mijn eigen gewicht liep terug van c.a. 90 kg naar 68 kg = 24,4 %

Tj. A. de Haan

Mit '89
Illustraties merendeels
uit: Burma Spoorweg
van: Clifford Kinzig

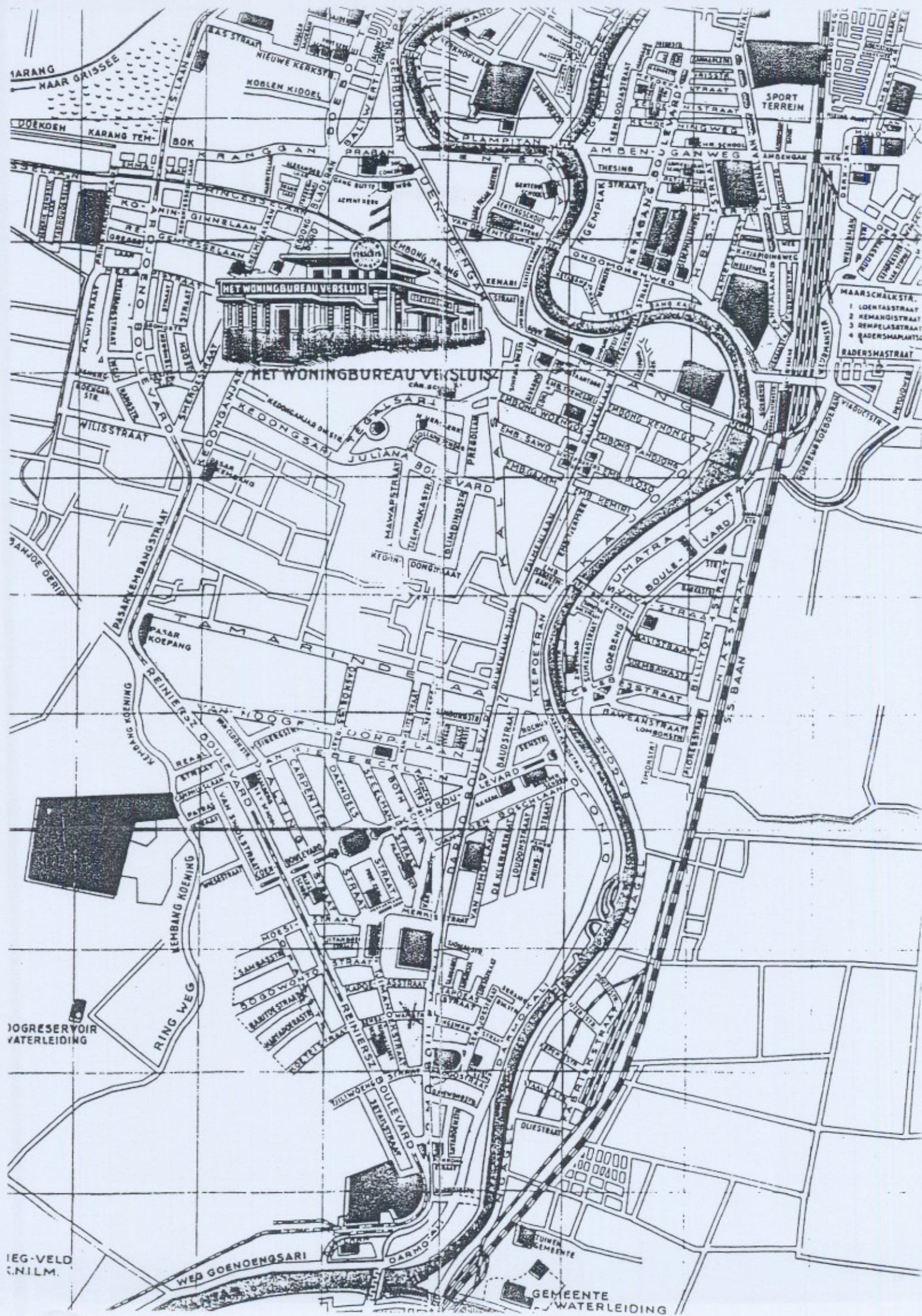
B I R M A - S I A M S P O O R W E G

- Lengte: 415 km enkelspoor, breed 1 m, 50 wissel- en rangeerplaatsen, 14 km spoorbruggen
- Verzet: 6 miljoen m³ grond voor het talud
3 miljoen m³ steenslag voor het spoorvlak
duizenden bomen uit het oerwoud
1 miljoen ijzeren bouten
- Aanvang: Mei 1942 Gereed: Oktober 1943
Onderhoudswerkzaamheden tot 15 augustus 1945
- Onderdak: dit moesten de krijgsgevangenen zelf maar zien te bouwen, veelal na een uitputtende mars door de jungle
- Medicijnen: werden onvoldoende verstrekt; kleding en schoeisel in het geheel niet
- Werktijden: van licht tot donker, uitlopend tot 20 - 30 uur onafgebroken
- Rustdagen: één in de maand (soms zelf dat niet!)
- Rantsoenen: 1/3 van het absolute minimum bij zware arbeid
- Gevolgen: totale uitputting door avitaminose, hongeroedeem, malaria, dysenterie, cholera, typhus, diarree, beri-beri of tropen-zweren
- Dodental: 3098 van de 17.399 Nederlanders (18%)
6904 van de 23.871 Engelsen (29%)
2646 van de 8.458 Australiërs (31%)
131 van de 578 Amerikanen (23%)
180.000 van de 200.000 Romoesja's (o.m. uit Java)

I E D E R E 2 M E T E R V A N D E Z E D O D E N L I J N K O S T T E 1 M E N S E N L E V E N

- Sabotage: Dankzij ondermeer het verzetten van piketten, waardoor baanvakken niet op elkaar aansloten en het opbouwen van het talud met snel vergaانبare materialen, waardoor na de regens telkens verzakkingen optraden, werd van de noodzakelijk geachte capaciteit van de spoorweg van 3000 ton per etmaal slechts 500 ton bereikt!
Mede hierdoor mislukte de Japanse tegenaanval op de in Birma oprukkende Britse legermacht onder de Geallieerde Opperbevelhebber voor Zuid-Oost Azië, Admiraal Lord Mountbatten.

H E T L I J D E N E N S T E R V E N V A N Z O V E L E D U I Z E N D E N I S V O O R H E T V E R L O O P V A N D E S T R I J D
I N B I R M A V A N G R O O T B E L A N G G E W E E S T .

PARANG

HAAR GRISSEE

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM

BOEKDOEN

KARANG TEM